

Pædagogisk læreplan for Dybbølsten Børnehave og Vuggestue 2020

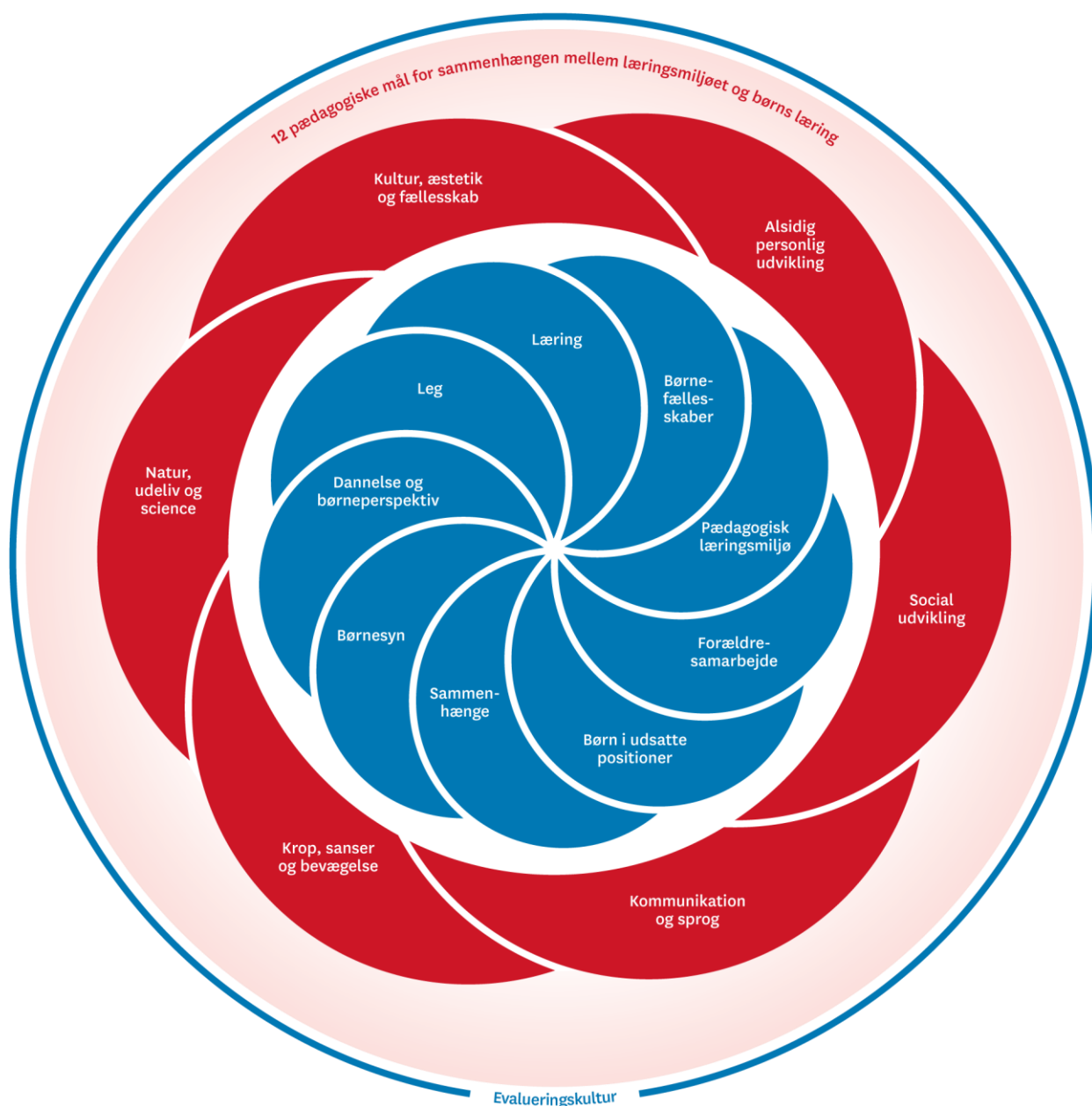

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske

Indhold

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan.....	3
Hvem er vi?	4
Pædagogisk grundlag	6
Børnesyn, Dannelse og børneperspektiv, Leg, Læring og Børnefællesskaber	7
Børnesyn:.....	7
Dannelse og børneperspektiv:.....	9
Leg	10
Læring:	11
Børnefællesskaber:.....	12
Pædagogisk læringsmiljø	13
Samarbejde med forældre om børns læring	15
Børn i udsatte positioner	16
Sammenhæng til børnehaveklassen	18
Øvrige krav til indholdet i den pædagogiske læreplan.....	20
Inddragelse af lokalsamfundet.....	20
Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø.....	21
De seks læreplanstemaer	24
Alsidig personlig udvikling.....	24
Social udvikling	27
Kommunikation og sprog	29
Krop, sanser og bevægelse	31
Natur, udeliv og science	34
Kultur, æstetik og fællesskab.....	36
Evalueringskultur	39
Bilag 1 - Rim og remser og styrket ordforråd.....	42
Bilag 2 – SMTTE – dokumentation og evaluering - Dagtilbudsniveau	44
Bilag 3 – SMTTE – dokumentation og evaluering - Niveau forældresamarbejde	47
Skematisk oversigt over de 6 læreplanstemaerne.....	50

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Den pædagogiske læreplan udarbejdes med udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag samt de seks læreplanstemaer og de tilhørende pædagogiske mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børns læring.

Rammen for at udarbejde den pædagogiske læreplan er dagtilbudsloven og dens overordnede formålsbestemmelse samt den tilhørende bekendtgørelse. Loven og bekendtgørelsen er

udfoldet i publikationen [Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold.](#)

Publikationen samler og formidler alle relevante krav til arbejdet med den pædagogiske læreplan og er dermed en forudsætning for at udarbejde den pædagogiske læreplan. Derfor henvises der gennem skabelonen løbende til publikationen. På sidste side i skabelonen er der yderligere information om relevante inspirationsmaterialer.

Hvem er vi?

Dybbølsten Børnehave og Vuggestue er en af 4 afdelinger i Dagtilbuddet Dybbøl/Sundeved

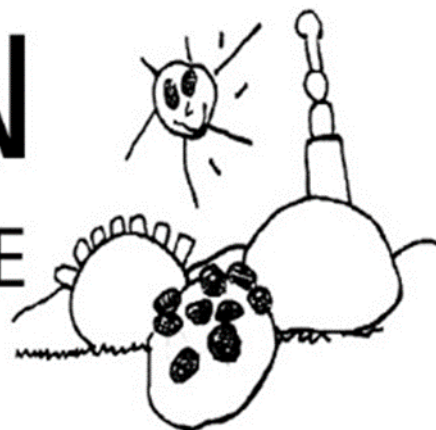
Yderligere oplysninger kan søges på kommunens hjemmeside/velkomstfolder.

DYBBØLSTEN

BØRNEHAVE OG VUGGESTUE

Dybbølsten 29 . 6400 Sønderborg

Tlf. 88 72 43 15

Dagtilbud Dybbøl/Sundeveds Strategikortarkitektur

Vision: At være en attraktiv dannelses, udviklings og læringsinstitution i Sønderborg Kommune med en god dag i et udviklende miljø
Mission: Robuste børn mestrer eget liv

Kommunens "Vision" Udsigt i verdensklasse

Kunder

- Et børnemiljø som fremmer trivsel, sundhed, udvikling, læring og dannelse
- Et forældremiljø baserende på involvering, ansvar og aktiv deltagelse byggende på ligeværdighed og åbenhed som er fundamentet i alt arbejde omkring børnene og de unge

Processer

Strategier:

- IT
- Sundhed
- Sprog
- Motorik
- Forældreinvolvering
- Den nye styrkede pædagogiske læreplan/ læringsmiljø

Sammenhængende børnepolitik:

Fælles børn og unge
Fælles ansvar

Børnesyn:

At alle børn og unge har ret til et godt liv

Læreplanstemaer

- Kultur, æstetik
- Alsidig personlig udvikling
- Social udvikling
- Kommunikation og sprog
- Krop, sanser og bevægelse
- Natur, udeliv og science

Forældreinvolvering:

Forældre bidrager til at udvikle Dagtilbuddet gennem: tillid, engagement, initiativ, idéer, feedback, ansvar og indflydelse. Forældrenes bidrag positioneres som betydningsfulde for at medvirke til udvikling af missionen "Robuste børn mestrer eget liv" og visionen "At være en attraktiv dannelses, udviklings og lærings institution"

Medarbejdere og læring:

En professionel og reflekterende tilgang til børnenes og de unges udfordringer, hvor efteruddannelse og kompetenceudvikling for medarbejdere prioriteres højt med afsæt i helhedsplanen for Sønderborg Kommune – "Udsigt i verdensklasse"

Kerneverdier

Trivsel – Leg – Udvikling – Læring – Respekt

- At livsglæde, samvær, udfordringer og livslang læring giver energi i dagligdagen hos børn og voksne

- Dagtilbuddets vision: At være en attraktiv dannelses, udviklings, og læringsinstitution i Sønderborg kommune

- For at understøtte vores mission: "At robuste børn mestrer eget liv"

- Baserende på Dialog, Anerkendelse, Samarbejde og Engagement

- At omsætte strategier til pædagogisk praksis

- Vi ønsker at være kompetente til

Dagtilbuddet Dybbøl-Sundeved er organiseret under en Dagtilbudsleder med daglige pædagogiske ledere i hver afdeling, samt tilsynsførende der er tilknyttet dagplejen.

Det centrale i det pædagogiske læringsmiljø er børnenes deltagelsesmuligheder og samspillet med de andre børn og det pædagogiske personale. Det kan I se og høre mere om i denne film:

<https://emu.dk/dagtilbud/det-paedagogiske-grundlag/paedagogisk-laeringsmiljo/laeringsmiljoer>

Pædagogisk grundlag

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i et fælles pædagogisk grundlag.”

”Det pædagogiske grundlag består af en række fælles centrale elementer, som skal være kendetegnende for den forståelse og tilgang, hvormed der skal arbejdes med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i alle dagtilbud i Danmark.”

De centrale elementer er:

- **Børnesyn.** Det at være barn har værdi i sig selv.
- **Dannelse og børneperspektiv.** Børn på fx 2 og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse.
- **Leg.** Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud.
- **Læring.** Læring skal forstås bredt, og læring sker fx gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret.
- **Børnefællesskaber.** Leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale sætter rammerne for.
- **Pædagogisk læringsmiljø.** Et trygt og stimulerende pædagogisk læringsmiljø er udgangspunktet for arbejdet med børns læring.
- **Forældresamarbejde.** Et godt forældresamarbejde har fokus på at styrke både barnets trivsel og barnets læring.
- **Børn i udsatte positioner.** Alle børn skal udfordres og opleve mestring i lege og aktiviteter.
- **Sammenhæng til børnehaveklassen.** Sammenhæng handler blandt andet om at understøtte børns sociale kompetencer, tro på egne evner, nysgerrighed mv.”

”Loven fastsætter, at alle elementer i det fælles pædagogiske grundlag skal være udgangspunkt for arbejdet med den pædagogiske læreplan og dermed det pædagogiske arbejde med børns læring i dagtilbud.”

”Nogle elementer i form af fx børnesynet skal altid være til stede i det pædagogiske læringsmiljø, mens andre elementer som fx arbejdet med at skabe en god overgang til børnehaveklassen kan være mere til stede i nogle sammenhænge end andre.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 14

Børnesyn, Dannelse og børneperspektiv, Leg, Læring og Børnefællesskaber

---

Børnesyn:

Det at være barn har en værdi i sig selv. Børn skal ikke alene forberedes på at blive voksne, men også støttes og værdsættes i de første år.

Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 2

FN's Børnekonventions fokus på barnets ret til leg og medbestemmelse står centralt i danske dagtilbud. Det betyder, at dagtilbuddene er forpligtede til at give børn medbestemmelse og skabe læringsmiljøer, der tager udgangspunkt i børnenes perspektiver, og hvor den børneinitierede leg fremmes af det pædagogiske personale, som værner om børnenes initiativ, fantasi og virkelyst.

Børnesynet i danske dagtilbud tager udgangspunkt i, at det at være barn har en værdi i sig selv. Derfor værner danske dagtilbud om børns ret til at være børn, til at være forskellige og til at udvikle sig i forskelligt tempo. I danske dagtilbud er der fokus på at drage omsorg for børnene og samtidig stimulere og udfordre børnene for at understøtte deres trivsel, læring, udvikling og dannelse.

De danske dagtilbud skal være med til at understøtte det gode børneliv, forstået som et liv, hvor der er plads, tid og ro til at være barn, og hvor et nært og tillidsskabende pædagogisk personale giver barnet nærvær, omsorg og tryghed til at kunne lære og udvikle sig. Børn opfattes grundlæggende som kompetente og selvstændige, samtidig med at børn har brug for omsorg, udfordringer, positive forventninger og tillid fra det pædagogiske personale. Det pædagogiske personale og ledelsen må skabe organisatoriske rammer og et læringsmiljø, der muliggør, at børnene oplever nærhed, trivsel, læring, udvikling og anerkendende relationer. Børn ses som aktive medskabere af egen læring og udvikling i rammer, det pædagogiske personale er ansvarlige for. Børnenes bidrag er væsentlige og vigtige elementer i det pædagogiske arbejde – når der er tale om både planlagte aktiviteter, spontant opståede situationer, leg og rutinesituationer.

Derfor er det vigtigt, at barnet føler sig set og forstået, og at barnet oplever, at det har en demokratisk stemme. Legen og legende, nysgerrige tilgange er udgangspunktet for de processer, som barnet indgår i, og som det pædagogiske personale har ansvaret for at rammesætte. Læreplanen skal understøtte, at dette fokus fastholdes i det pædagogiske arbejde¹.

Det betyder i Sønderborg Kommune at:

Børne- og ungesynet i Sønderborg Kommune er båret af en overordnet vision om, med fokus på det hele menneske, at skabe de bedste livsmuligheder for børn og unge nu og i deres fremtidige voksenliv. Visionen er det, som vi sammen skal stå på tæer og række ud efter. Børne- og ungesynet beskriver, hvordan børn og unge i Sønderborg Kommune skal mødes og ses på af de børn, unge og voksne, som de omgås i deres dagligdag. Børne- og ungesynet er derfor forpligtende for alle borgere i Sønderborg Kommune uanset alder, funktion og relation. Børne- og ungesynet skal sikre, at børn og unge oplever, at de forventninger de mødes med, er udviklingsfremmende og tilsvarende deres evner og kompetencer.

---

¹ Den styrkede pædagogiske læreplan 2018. Rammer og indhold. Side 16

Alle børn og unge er unikke, hvilket betyder at:

- Alle børn og unge skal mødes i øjenhøjde
- Alle børn og unge skal tilbydes målrettede tiltag, så de hver især kan udfolde deres individuelle udviklingspotentialer
- Alle børn og unge skal kunne indgå i mangfoldige fællesskaber

Alle børn og unge er vigtige medborgere, hvilket betyder at:

- Alle børn og unge skal mødes med respekt og anerkendelse
- Alle børn og unge skal ses, høres og inddrages, så de kan være arkitekter i eget liv
- Alle børn og unge skal være en del af positive fællesskaber
- Alle børn og unge er vores alles fremtid

Alle børn og unge har kompetencer, hvilket betyder at:

- Alle børn og unge har et udviklingspotentiale, som de skal støttes i at udvikle
- Alle børn og unge skal mødes med fokus på deres individuelle ressourcer og styrker

Det betyder i Dagtilbuddet Dybbøl/Sundeved:

Formål for dagtilbud Dybbøl / Sundeved

At opnå fælles forståelse for, hvad vi forstår ved børnesyn i dagtilbud Dybbøl / Sundeved og derved intensivere samarbejdet afdelingerne imellem. Relationerne er vigtige for tillid og tryghed, som skal ligge til grund for barnets udvikling og læring.

Visionen:

At være en attraktiv dannelses-, udviklings- og læringsinstitution i Sønderborg Kommune

Børnesyn:

Det enkelte barn er ligeværdigt, unikt og i besiddelse af en række færdigheder og udviklingspotentialer. Barnet udvikler sig og lærer gennem relationer til andre – såvel børn som voksne i et forpligtende fællesskab

Påkrævede holdninger hos personalet:

- Jeg møder barnet, hvor det er, og med det udgangspunkt, at det enkelte barn er unikt
- Jeg fremmer barnets identitetsdannelse
- Jeg tager udgangspunkt i barnets baggrund og det nærmiljø, som barnet vokser op i
- Jeg samarbejder med forældrene med fokus på at være åben og faglig. Jeg vil fortælle, hvad de kan bidrage med, hvordan og i hvilken sammenhæng det indgår
- Jeg er bevidst om min professionelle rolle ud fra et anerkendende og positivt menneskesyn. Jeg viser dette gennem min måde at være rollemodel for barnet på – er tydelig, imødekommende, nærværende og lyttende
- Jeg er klar til at benytte flere tilgange til det enkelte barn, for at finde den bedst mulige samværs- og kommunikationsform
- Jeg guider og vejleder barnet
- Jeg lærer barnet at respektere forskelligheder ved selv at respektere forskelligheder
- Jeg går ind i barnets verden og deltager, samtidigt med, at jeg skaber et rum af nærvær og oprigtig deltagelse
- Jeg tager det ansvar, jeg som medarbejder med viden og indsigt skal tage

---

Dannelse og børneperspektiv:

Børn på fx 2 år og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse. Dannelse, ligestilling og demokrati skal medtænkes i det daglige pædagogiske arbejde, så børnene oplever at have indflydelse på udformning af dagligdagen og aktiviteterne uanset baggrund, køn, alder og kultur. Det pædagogiske personale i dagtilbuddet skal invitere barnet til at være aktivt deltagende, så barnet selv er med til at skabe sin læring og konkrete deltagelse i demokratiske sammenhænge, som personalet er ansvarligt for at skabe.

Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 2

Dagtilbuddene skal fremme børns dannelse, hvor begrebet dannelse refererer til en dybere form for læring, hvor barnet som aktiv deltager forankrer værdier og viden i egen personlighed som rettesnor for at orientere sig og handle i en global verden som et hensynsfuldt, kritisk, demokratisk menneske. Dannelse refererer både til det pædagogiske formål, til pædagogisk indhold og form. Dannelse, ligestilling og demokrati skal medtænkes i den daglige pædagogiske praksis, så børnene oplever at medvirke i og have indflydelse på udformning af dagligdagen og aktiviteterne uanset baggrund, køn, alder og kultur.

Det dannende indhold skal være meningsfuldt, udfordre barnet og være afsæt for børnenes måder at begribe og handle på i en digitaliseret og global verden. Det pædagogiske personale i dagtilbuddet skal invitere barnet til at være aktivt deltagende, så barnet selv er med til at skabe sin læring og konkrete deltagelse i demokratiske sammenhænge, som personalet er ansvarligt for at skabe.

Dagtilbud skal fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen skal være grundlæggende, og der skal tages udgangspunkt i et børneperspektiv. Barndommen har værdi i sig selv, og det pædagogiske læringsmiljø skal tage udgangspunkt i et børneperspektiv, uanset om der er tale om hverdagsituationer, børneinitierede aktiviteter eller voksenplanlagte forløb. (Forarbejder til dagtilbudslovens § 7, stk. 1)².

Det betyder i Sønderborg Kommune at:

De forventninger, børn og unge mødes med, er afgørende for deres læring og udvikling. Vi skal derfor have høje ambitioner på alle børn og unges vegne, så vi bidrager til, at de bliver så dygtige, som de hver især kan. Dette med involvering af børn og unge med øje for deres forskellige forudsætninger, og at de lærer på forskellige måder. Derfor er det vigtigt, at alle børn og unge støttes og udfordres målrettet. Det gælder både børn og unge med særlige behov eller med særlige talenter. Børn og unge skal udvikle faglige og kreative kompetencer samtidig med, at de udvikler sig til hele, livsduelige og robuste mennesker i og uden for fællesskaber, så de også får gode personlige og sociale kompetencer med i bagagen til et godt voksenliv.

Lysten til at lege og motivationen for at lære skal bevares og stimuleres gennem hele opvæksten. Hertil har fagprofessionelle og forældre som samarbejdspartnere en opgave i forhold til at støtte og skabe gode rammer for børn og unge.

Derved mener vi, at også forældre har et ansvar, som sammen med alt fra kommunale læringstilbud til fritids- og kulturtilbud, det lokale forenings-, uddannelses- og erhvervsliv skal danne rammen for børn og unges læring og udvikling fra 0-18 år. Der hvor forældre og netværk ikke har mulighed for at støtte

---

² Den styrkede pædagogiske læreplan 2018. Rammer og indhold. Side 17

barnet eller den unge tilstrækkeligt, skal professionelle understøtte, at alle får mulighed for at udvikle og udfolde egne potentialer³.

Det betyder i Dagtilbud Dybbøl/Sundeved at:

Vi lever i et komplekst samfund der er i konstant forandring. Et samfund der fordrer at man som menneske kan navigere i mange valgmuligheder og indgå i sociale relationer.

Vores mål er:

At barnet bliver robust til at mestre eget liv

Barnet skal have passende udfordringer.

Det skal være sjovt, spændende og berigende, så barnet bliver nysgerrig, kreativ og interesseret i at lære - godt på vej til at mestre eget liv.

Leg

Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud. Legen er også grundlæggende for børns sociale og personlige læring og udvikling, og legen fremmer blandt andet fantasi, virkelyst, sprog, nysgerrighed, sociale kompetencer, selvværd og identitet. Nogle gange skal legen støttes, guides og rammesættes, for at alle børn kan være med, og for at legen udvikler sig positivt for alle børn.

Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 2

Børns spontane og selvorganiserede leg skal både anerkendes og respekteres og gives betydelig plads i hverdagen i dagtilbuddene. Det pædagogiske personale har samtidig et ansvar for at have en opmærksomhed på, hvordan legefællesskaberne blandt børnene udvikler sig. Det pædagogiske personale kan fx løbende vurdere, om det er nødvendigt at rammesætte legen, så alle børnene trives i legen, prøver nye roller og sociale kombinationer og har en (positiv) oplevelse af at være med. Rammesatte legeaktiviteter kan fx tage udgangspunkt i, at børn og voksne sammen reflekterer over, hvordan legen kan udformes og udvikles. Pædagogiske legeaktiviteter åbner også mulighed for at inddrage de børn, der eventuelt står uden for legen⁴.

Det betyder i Dagtilbuddet Dybbøl/Sundeved, at barnet gennem leg:

- Opbygger motoriske færdigheder ved at skabe miljøer, der fremmer fysisk aktivitet og bevægelse, som en naturlig del af børn og unges hverdag
- Udvikler relationer idet alle børn og unge har brug for venskaber og nære relationer til andre børn og voksne
- Lærer om sig selv og understøttes i sin egen udvikling, samtidig med at han/hun oplever det positive ved at indgå i og udvikle sig i et fællesskab. Det enkelte barn såvel som fællesskabet opleves som unikt.
- Tilegner sig forståelse for omverdenen ved at opleve omsorg og tryghed fra nærværende og tydelige voksne⁵.

---

³ Sammenhængende børne- og ungepolitik 2018-2021. Ambitioner i øjenhøjde. Side 4-10

⁴ Den styrkede pædagogiske læreplan 2018. Rammer og indhold. Side 18

⁵ Overordnede pædagogiske retningslinjer 2018. Dagtilbud Dybbøl/Sundeved. Side 4-8

Læring:

Læring skal forstås bredt, og læring sker fx gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret. Det pædagogiske læringsmiljø handler om at fremme børns kropslige, følelsesmæssige, sociale og kognitive udvikling og forståelse.

Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 2

Børn lærer ved at udforske med krop og sanser, ved at undre sig og stille spørgsmål, ved at blive mødt af spørgsmål og udfordringer samt ved at eksperimentere med fx materialer og gøre opdagelser. Børn lærer gennem kommunikation, udveksling og sociale interaktioner. De lærer ved at opleve nyt og ved at opleve, at de fx kan bidrage til at ændre på regler og finde innovative og kreative løsninger på udfordringer i sammenhænge, de indgår i i fællesskab med andre børn og voksne. Børns læring fremmes af at turde begå fejl, famle og slippe fantasien løs.

Det betyder, at det pædagogiske personale skal skabe et alsidigt, inddragende og trygt læringsmiljø, der fremmer sådanne eksperimenterende kompetencer samt lyst til at lære og opleve mere – også efter dagtilbudstiden. Læring i dagtilbud er meget mere end fx tilegnelse af kulturelle værdier, kundskaber, færdigheder og handlemønstre. Læring i dagtilbud sker i en vekslen mellem blandt andet børneinitierede lege, voksenplanlagte aktiviteter og rutinesituationer som fx frokosten.

Det pædagogiske personale skaber et læringsmiljø, der fører børnene videre i deres sociale, emotionelle og kognitive udvikling. Dagtilbuddene er kun én blandt flere arenaer for børns læring og udvikling, hvor hjemmet er den mest centrale og har størst indflydelse på børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Børnene skal derfor have mulighed for i dagtilbuddet at behandle og eksperimentere med deres erfaringer fra hjemmet og andre arenaer.

Derudover er det vigtigt, at børn får mulighed for at få alsidige oplevelser og erfaringer fra natur, nærmiljø, kultur og samfund, ligesom der skal være fokus på at fremme både nonkognitive og kognitive kompetencer. Det pædagogiske personale skal bruge børnenes legeindhold som pejlemærker for, hvad der optager dem, hvad der kan være en udfordring for deres læring og udvikling, og hvad der derfor er oplagt at arbejde videre med i planlagte læringsaktiviteter sammen.

Det kan fx ske, at børn savner fælles erfaringsgrundlag at lege ud fra. Eller at børnene fx leger de samme lege hele tiden, uden at der sker en udvikling, eller at de ikke lykkes med at skabe fordybende fantasilege, men kun gør ansatser til fælles leg. Eller at et barns manglende verbale sprog er en barriere for at udtrykke følelser eller behov. I forhold til at understøtte et fælles erfaringsgrundlag kan det pædagogiske personale støtte børnene i deres adgang til en stadig større erfaringsverden og mere direkte, ved at det pædagogiske personale indimellem deltager i børnenes lege.

Dermed inspirerer det pædagogiske personale børnene til at tage legen andre steder hen. Samtidig må det pædagogiske personale systematisk have fokus på de børn, der ikke af sig selv indgår i legene og aktiviteterne eller altid har den samme rolle i lege og aktiviteter. Det pædagogiske personale har ansvaret for, at børnene får mangfoldige og rige erfaringer med lege og andre aktiviteter.

Når det pædagogiske personale i dagtilbud målrettet arbejder med børnenes læring inden for fx bæredygtighed, digitalisering, naturfænomener, kultur eller lignende, skal den pædagogiske tilgang være baseret på en legende og eksperimenterende tilgang, for at læringens indhold og form giver mening for børnene⁶.

---

⁶ Den styrkede pædagogiske læreplan 2018. Rammer og indhold. Side 19-20

Det betyder i Sønderborg Kommune at:

- Nødvendige målrettede indsatser sker på et tidligt tidspunkt.
- Børn mødes med afstemte mål, forventninger og metoder.
- Vi inddrager og aktiverer barnet i egen læring og udvikling.
- Vi tilbyder uformelle og varierede læringsmiljøer.
- Vi tilgodeser børns forskellige pædagogiske behov⁷.

Det betyder i Dagtilbuddet Dybbøl/Sundeved at:

- Styrke forældreinddragelse og forældrekompetencer.
- Have det enkelte barn i centrum og ved at se det unikke i hvert barn.
- Tilbyde inspiration til, hvordan forskellige læringsmiljøer kan implementeres i dagtilbud.
- Børn og unge har ret til læring, udvikling og dannelse som grundlag for at kunne mestre deres liv.
- Børn og unge får mulighed for at erhverve kundskaber, der gør dem til kompetente samfundsborgere, og som giver dem lyst til livslang læring⁸.

Børnefællesskaber:

Al leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale fastsætter rammerne for. Relationer og venskaber er afgørende, hvor alle børn skal opleve at være en del af fællesskabet og blive respekteret og lyttet til. I dagtilbuddenes hverdag skal der være plads til, at det enkelte barn både kan vise initiativ og kan være aktivt deltagende, samtidig med at fællesskabet skaber rum til alle, nye relationer og mulighed for at prøve forskellige positioner mv. Det er det pædagogiske personale og ledelsens opgave at skabe en balance mellem individ og fællesskab i dagtilbuddet.

Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 2

I dagtilbud indgår børn i et socialt fællesskab sammen med andre børn og voksne. De konkrete børn og det pædagogiske personale, der er til stede i dagtilbuddet, er fælles om at skabe det sociale rum, hvorigennem de enkelte børn lærer og udvikler sig. Sammen med det pædagogiske personale har de andre børn betydning for, hvilke erfaringer det enkelte barn gør sig, når det er i dagtilbuddet. Al leg, dannelse og læring sker i et socialt samspil med de øvrige børn og det pædagogiske personale i dagtilbuddet.

I dagtilbuddenes hverdag skal der være plads til, at det enkelte barn både kan vise initiativ og kan være aktivt deltagende, samtidig med at fællesskabet skaber rum til alle, nye relationer og mulighed for at prøve forskellige positioner mv. Det er det pædagogiske personales og ledelsens opgave at skabe en balance mellem individ og fællesskab i dagtilbuddet.

Forældrene har et medansvar, som betyder, at forældrene indgår i at skabe et velfungerende børnefællesskab præget af anerkendelse af alle familier uanset disses forudsætninger. I det pædagogiske arbejde med den pædagogiske læreplan arbejdes der med sammenhænge mellem børnenes perspektiver, mulighederne og begrænsningerne i det sociale rum og de pædagogiske målsætninger.

---

⁷ Sammenhængende børne- og ungepolitik 2018-2021. Ambitioner i øjenhøjde. Side 4-10

⁸ Overordnede pædagogiske retningslinjer 2018. Dagtilbud Dybbøl/Sundeved. Side 4-8

Dagtilbuddets børnefællesskaber skal også skabe rum for, at børn kan etablere venskaber på tværs af alder, køn og kultur, og at mobning forebygges⁹.

Det betyder i Sønderborg Kommune at:

Barnet udvikler sig og lærer gennem relationer til andre – børn såvel som voksne i et forpligtende fællesskab¹⁰.

Dagtilbuddet Dybbøl/Sundeved tilslutter sig Sønderborg Kommunes overstående målformulering omkring ”Børnefællesskaber”.

Pædagogisk læringsmiljø

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det enkelte dagtilbud hele dagen etablerer et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter samt daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes.

Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges, så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger. ”

Dagtilbudslovens § 8, stk. 3

Hvordan skaber vi hele dagen et pædagogisk læringsmiljø, der giver alle børn mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes?

Det pædagogiske læringsmiljø er rammen for børns trivsel og læring og helt centralt i arbejdet med den pædagogiske læreplan.

Med pædagogisk læringsmiljø forstås et miljø, hvor der med afsæt i de centrale elementer i det pædagogiske grundlag arbejdes bevidst og målrettet med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet skal være baseret på et samspil mellem strukturelle parametre som personalets uddannelse og kompetencer, børnegruppernes størrelse, fysiske rammer, normering, digitale redskaber, den æstetiske udformning mv. og en række proceselementer som det empatiske samspil med de andre børn og det pædagogiske personale, udfordrende dialoger og situationer, forældresamarbejdet og hverdagens rytme mv. Den pædagogiske læreplan skal understøtte og tydeliggøre samspillet mellem disse forhold.

Ved etablering af et pædagogisk læringsmiljø i dagtilbud vil det være en forudsætning, at det pædagogiske personale og ledelsen løbende har blik for, hvordan praksis kan rammesættes, organiseres og tilrettelægges, så børnene får de bedste betingelser for at lære og udvikle sig.

Det vil fx have stor betydning for børnenes sociale udvikling, at der er et miljø, hvor barnet støttes i at sige fra og til og indgå i både kendte og nye sammenhænge med andre børn, ligesom det har stor betydning for barnets kommunikative og sproglige udvikling, at der er et rigt sprogligt miljø i dagtilbuddet, hvor personalet er bevidst om at indgå i længere dialoger med børnene, stille åbne spørgsmål og kontinuerligt sætte ord på alt det, der sker i hverdagen i forbindelse med såvel pædagogisk tilrettelagte aktiviteter, spontane aktiviteter og daglige rutiner med børnene som frokost, oprydning mv.

---

⁹ Den styrkede pædagogiske læreplan 2018. Rammer og indhold. Side 21

¹⁰ Sammenhængende børne- og ungepolitik 2018-2021. Ambitioner i øjenhøjde. Side 4-10

Når det pædagogiske personale skal etablere pædagogiske læringsmiljøer, indebærer dette også, at personalet skal gøre sig pædagogisk-didaktiske overvejelser om et pædagogisk læringsmiljø, der understøtter børnegruppens kropslige, sociale, emotionelle og kognitive læring og udvikling.

Det pædagogiske læringsmiljø er til stede hele dagen

Det er et krav, at det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet skal være til stede hele dagen.

Det betyder, at det pædagogiske læringsmiljø i forbindelse med både børnenes leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter og daglige rutiner som fx bleskift, frokost, oprydning, når børnene tager tøjet på og af i garderoben mv., skal give børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes. Det indebærer, at børnenes læring ikke er afgrænset til halvanden times pædagogiske aktiviteter om formiddagen, men finder sted gennem hele dagen.

At etablere et pædagogisk læringsmiljø i de daglige rutiner i dagtilbuddet vil fx handle om at tale med barnet, mens det får skiftet ble, så barnet får stimuleret sin følelsesmæssige tilknytning og sproglige udvikling, at barnet støttes i selvhjulpenhed ved at tage flyverdragt på i garderoben, at barnet lærer at tage hensyn til andre ved frokosten som en del af arbejdet med barnets alsidige personlige udvikling og sociale udvikling mv.

Det pædagogiske læringsmiljø skal altid tilrettelægges, så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger¹¹. (Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 3)

Film omkring pædagogisk læringsmiljø:

<https://www.youtube.com/watch?v=UJLv1qPSa1k&feature=youtu.be>

Læringsbegrebet:

Læringsmiljø favner alle de situationer, børnene møder i dagtilbuddet eller dagplejen – alt det, der foregår i børnenes leg, i de aktiviteter, de voksne planlægger for dem, og i hverdagens rutinesituationer.

Læringsmiljøet skal altså forstås som både fysisk, psykisk, socialt og æstetisk.

Læringsrum:

Læring foregår hele dagen og i alle sammenhænge og situationer i samspil med andre. Vi fremhæver her de tre mest fyldestgørende typer af læringsrum i vores pædagogiske hverdag.

- **Det planlagte...** – som bl.a. er fokus styret af årets gang, årstider og traditioner. Børnegruppens perspektiver og interesser. Særlige aktiviteter med udgangspunkt i de 6 læreplanstemaer. Voksenstyrede aktiviteter der godt kan være opstået ud af børneinitierede tiltag, udtryk osv. Resultater af sprogvurderingerne. På foranledning af samtaler og handleplaner.
- **De rutineprægede situationer...** Hverdagens forskellige rutineprægede situationer, som er præget af omsorg og nødvendighed. Men hvor bl.a. også dannelse samt kommunikation og sprog, social og alsidig personlig udvikling er i højsædet.
- **Det uformelle og spontane...** Hvorunder bl.a. legen – børneinitieret aktivitet finder sted. Men også vokseninitieret spontanitet er en vigtig faktor. Her kommer pædagogens rolle rigtig i spil set i perspektiv ud fra James Christie's legeteori. Hvilken position indtager vi, hvor løsslupne giver vi os selv lov til at være. Læreplanstemaerne er her også rigtig meget i spil, om end mere ubevidst styret end under det planlagte.

---

¹¹ Den styrkede pædagogiske læreplan 2018. Rammer og indhold. Side 22-23

Samarbejde med forældre om børns læring

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet samarbejder med forældrene om børns læring.

Dagtilbudslovens § 8, stk. 6

Hvordan samarbejder vi med forældrene om barnets og børnegruppens trivsel og læring? Se bilag for SMTTE med dokumentation og evaluering.

Som en del af arbejdet med den pædagogiske læreplan skal dagtilbuddet have fokus på, hvordan dagtilbud og forældre kan samarbejde om barnets og børnegruppens trivsel og læring på tværs af dagtilbud og hjem.

Dagtilbuddets samarbejde med forældrene om børns læring skal ske via det forældresamarbejde, som allerede finder sted i dagtilbuddet i form af fx forældremøder, dagtilbud-hjem-samtaler, hente-/bringesituationer, sommerfester, julearrangementer, fællesspisning mv. Det enkelte dagtilbud skal derfor anvende nogle af de forskellige fora, hvor forældrene kommer i dagtilbuddet, til at sætte børns læring på dagsordenen.

Dette kan fx ske, ved at der på forældremøder er et punkt, som handler om, hvad der arbejdes med i dagtilbuddet, og hvordan forældrene kan understøtte barnets læring i hjemmet. Personalet vil i det daglige forældresamarbejde, hvor forældre afleverer og henter deres barn, også lejlighedsvist kunne fortælle forældrene om barnets sociale hverdagsliv og læring i dagtilbuddet og være i dialog med forældrene om, hvordan man i fællesskab kan fremme barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Dagtilbuddet skal fortsat være ramme om arrangementer, hvor formålet er at styrke det sociale sammenhold og relationerne blandt børn og forældre, men dagtilbuddets samarbejde med forældrene skal også have fokus på børns læring.

Alle forældre er forskellige, og det vil være det enkelte dagtilbuds ansvar at facilitere og rammesætte forældresamarbejdet, så forældresamarbejdet bliver differentieret og baseret på lokale traditioner, ønsker og den enkelte families behov. Dagtilbuddet skal sammen med forældrene afstemme gensidige forventninger til hinanden i forhold til både det individuelle forældresamarbejde og det mere generelle forældresamarbejde i dagtilbuddet.

Det daglige forældresamarbejde i dagtilbud vil skulle bygge på et tillidsfuldt og konstruktivt samarbejde om børnenes trivsel og læring. Dagtilbuddets samarbejde med forældre i forhold til at understøtte barnets læring i familien kan fx bestå i, at dagtilbuddet vejleder forældre om, hvordan de kan bidrage positivt til barnets læring og udvikling. Forældrene kan fx læse højt for barnet, synge med barnet og i øvrigt inddrage barnet i og tale med barnet om alle de ting, som forældre og barn foretager sig i og uden for familien, så barnet herigennem får udviklet sit sprog og får udvidet sin erfaringsverden ved at stille spørgsmål, undre sig og gøre sig erfaringer.

Med forældresamarbejde om børns læring forstås netop et samarbejde, hvor såvel dagtilbuddet som forældrene har et ansvar. Forældrene har således også et ansvar for at samarbejde med dagtilbuddet og i øvrigt holde sig orienteret og bakke op om det arbejde, der foregår i dagtilbuddet i forhold til barnets og børnegruppens trivsel og læring (Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 6)¹².

---

¹² Den styrkede pædagogiske læreplan 2018. Rammer og indhold. Side 24-25

Det betyder i Sønderborg Kommune at:

- Det skal være attraktivt at involvere sig som forældre.
- God forældreinvolvering handler om et godt samspil mellem barn, forældre og institution/skole.
- Bestyrelserne uddannes til bestyrelsesarbejdet, og ledere uddannes i at understøtte bestyrelsesarbejdet.
- Forældreinvolveringen videreudvikles i et samarbejde mellem dagtilbud, skoler og forvaltning¹³.

Dagtilbuddet Dybbøl/Sundeved tilslutter sig Sønderborg Kommunes overstående målformuleringer omkring "Samarbejde med forældre om børns læring".

Børn i udsatte positioner

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø tager højde for børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes.

Dagtilbudslovens § 8, stk. 5

Med børn i udsatte positioner forstås en sammensat gruppe af børn, der fx kan være børn med en svag socioøkonomisk baggrund, børn med en fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, børn i risiko for at stå uden for fællesskabet mv. I lighed med andre børn lærer og udvikler børn i udsatte positioner sig i et fagligt kompetent pædagogisk læringsmiljø og i mødet med en velfunderet pædagogisk faglighed.

Kvaliteten i interaktionen mellem barn og voksen er særligt betydningsfuld for børn i udsatte positioner. Det pædagogiske personale i dagtilbud har, sammen med andre relevante fagprofessionelle, et ansvar for at støtte børn med forskellige udfordringer og sikre, at alle børn deltager i fællesskabet. Den pædagogiske læreplan – herunder de seks læreplanstemaer og de pædagogiske mål – skal være relevante for alle børn uanset baggrund, sprog, kultur og traditioner. At etablere et pædagogisk læringsmiljø for børn i udsatte positioner handler ikke om at trække et enkelt barn ud af det almene børnefællesskab for at lave en særligt tilrettelagt aktivitet med barnet. Det handler som udgangspunkt om, at børn i udsatte positioner skal udfordres og opleve mestring i forbindelse med blandt andet børne- og vokseninitierede lege og aktiviteter.

Alle børn i dagtilbud har krav på at blive stimuleret og blive mødt med positive forventninger. Det er afgørende, at det pædagogiske personale, på linje med forventningerne til de øvrige børn i dagtilbuddet, har positive forventninger til et barn i en udsat position. Børn i udsatte positioner skal være en betydningsfuld del af børnefællesskabet, ligesom deres forældre er tilsvarende betydningsfulde i forældrefællesskabet.

Nogle gange kan det være en fordel at give et udsat barn plads og rum til at være i en mindre gruppesammenhæng, hvor den voksne i højere grad har mulighed for at arbejde målrettet med barnets specifikke udfordringer, det være sig sociale, motoriske, sproglige udfordringer eller andet.

Det kræver en skarp opmærksomhed hos det pædagogiske personale og ledelsen på alle børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem tilrettelæggelse af trygge pædagogiske læringsmiljøer. (Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 5)¹⁴.

---

¹³ Kvalitet i dagtilbud og skoler. Side 33

¹⁴ Den styrkede pædagogiske læreplan 2018. Rammer og indhold. Side 26

Alle børn og unge har kompetencer, hvilket betyder at:

- Alle børn og unge har et udviklingspotentiale, som de skal støttes i at udvikle.
- Alle børn og unge skal mødes med fokus på deres individuelle ressourcer og styrker¹⁵.

Inklusion er for alle børn Inklusion handler om at tage højde for børns forskellige behov og ressourcer i det pædagogiske arbejde. Det at tage udgangspunkt i den aktuelle børnegruppe og benytte metoder og tilgange, som tilgodeser børnenes forudsætninger, er et grundlæggende pædagogisk princip i arbejdet med alle børn. Samtidig med at det pædagogiske arbejde tilpasses det enkelte barn, er det vigtigt med et fælles pædagogisk fundament, som retter sig mod hele børnegruppen. Inklusion handler om at finde den rigtige balance mellem det specifikke og det almene.

Kilde: Rådet for Børns Læring 2014¹⁶.

Forståelse for Inklusion i Dagtilbuddet Dybbøl/Sundeved

- Inklusion er et voksenansvar
- Inklusion er at være en del af fællesskabet
- Inklusion kræver optimale rammer
- Inklusion understøttes af kollegial støtte, tillid og sparring

Inklusion er et voksenansvar

Inklusion ses som et voksenansvar og skabes i en anerkendende interaktion mellem børnene og klare voksne med et fælles pædagogisk fokus.

Answaret forstås både i forhold til:

- personalets egne handlinger over for hinanden og børnene
- at hjælpe og guide børnene til at være rummelige og omsorgsfulde over for hinanden
- at danne nye relationer og indgå i nye legekonstellationer
- at løse interne konflikter på en hensigtsmæssig måde

I nogle situationer, hvor leg og relationer bliver negative, kan det være hensigtsmæssigt for personalet at hjælpe barnet væk fra fællesskabet i et kort tidsrum for at barnet på den måde får et pusterum og ny energi til at indgå i fællesskabet på ny - på en mere positiv måde.

Inklusion er at være en del af fællesskabet

Inklusion ansues som et fællesskab, som det enkelte barn føler sig som en del af, og hvor alle børn rummes på deres præmisser:

- gennem en fælles inkluderende tilgang inddrager personalet børnene i fællesskabet
- hjælpe de børn, der har behov for det, til at deltage i relationerne
- synliggøre det enkelte barns kompetencer for derved at inkludere dem i fællesskabet

---

¹⁵ Sammenhængende børne- unge politik. Side 6

¹⁶ Kvalitet i dagtilbud og skoler. Side 48

Inklusion kræver optimale rammer

Inklusion ses som værende påvirket af kontekst. Her er fokus på at skabe rammer for fællesskabet, f.eks. i form af forskellige aktiviteter, hvor alle børn har mulighed for at vise deres styrker og dermed opleve succes.

Personalet har fokus på at:

- sætte rammer for at børnene ikke udelukker hinanden
- bestemme pladser ved måltider,
- hvem der skal holde i hånd på ture
- placere sig strategisk til samlinger

Inklusion understøttes af kollegial støtte, tillid og sparring

Kollegerne bruger hinanden til at understøtte den enkeltes arbejde med børnene:

- via sparring omkring et barn
- til at aflaste i et begrænset tidsrum
- til en gensidig kollegial tillid, hvor man i personalegruppe stoler på hinandens pædagogiske dømmekraft i enhver situation

Sammenhæng til børnehaveklassen

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan der i børnenes sidste år i dagtilbuddet tilrettelægges et pædagogisk læringsmiljø, der skaber sammenhæng til børnehaveklassen.

Dagtilbudslovens § 8, stk. 6

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan der i børnenes sidste år i dagtilbuddet tilrettelægges et pædagogisk læringsmiljø, der skaber sammenhæng til børnehaveklassen, og som dermed understøtter, at de kommende skolebørn er bedst muligt forberedt på at begynde i skole.

Arbejdet med at tilrettelægge et pædagogisk læringsmiljø for de ældste børn i børnehaven, der skaber sammenhæng til børnehaveklassen, skal tage udgangspunkt i den styrkede pædagogiske læreplan. Hvis en kommune fx har fastsat skolestart til 1. maj, og børnene fra det tidspunkt begynder i skolefritidsordning (SFO) eller fritidshjem, indebærer kravet, at dagtilbuddet et år før den dato er forpligtet til at etablere et skoleunderstøttende pædagogisk læringsmiljø, der skaber sammenhæng til børnehaveklassen.

De seks læreplanstemaer har tæt sammenhæng med de indholdselementer, der arbejdes med i børnehaveklassen. Temaerne i den pædagogiske læreplan er derfor et element i dagtilbuddenes arbejde med at skabe sammenhæng mellem indholdet i dagtilbuddet og børnehaveklassen. Sammenhæng er ikke lig med, at indholdet i dagtilbud og skole skal være det samme. At skabe sammenhæng til børnehaveklassen kan fx handle om børnenes trivsel, arbejdet med børnefællesskaber og at understøtte børns lyst til at lære og deres mod på nye oplevelser, fordi det er elementer, der er centrale på tværs af dagtilbud og skole.

Etablering af et pædagogisk læringsmiljø med sammenhæng til børnehaveklassen handler blandt andet om, at børn i dagtilbud får positive erfaringer med at deltage i dagtilbuddets fællesskaber, så barnet derigennem får positive forventninger til de sociale fællesskaber i skolen.

Det indebærer, at det pædagogiske læringsmiljø for de ældste børn skal have fokus på at understøtte, at børnene tør møde nye udfordringer, fordybe sig, være vedholdende, kunne indgå i et børnefællesskab og tage initiativ til at indgå i relationer.

Det indebærer videre, at det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet for de ældste børn også skal introducere til og give børnene mulighed for at udvikle nysgerrighed over for bogstaver, tal, mønstre, former mv.

Arbejdet med at tilrettelægge et pædagogisk læringsmiljø for de ældste børn i børnehaven, der skaber sammenhæng til børnehaveklassen, skal tage udgangspunkt i den pædagogiske læreplan. (Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 6)¹⁷

Oplever børn en god overgang fra børnehave til SFO og skole, gavner det deres læring og trivsel, både i overgangsperioden og i deres fremtidige uddannelses- og livsforløb, siger den internationale ekspert i overgange, Robert Perry (Moos 2016).

Forskning viser, at børns identitet og forståelse af sig selv i en læringssammenhæng dannes tidligt og påvirker deres fremtidige oplevelser og forventninger. Robert Perry, der er professor ved Charles Stuart University i Australien, har i en lang årrække beskæftiget sig med netop overgange i børnehave- og skolesammenhænge og interesseret sig for mange perspektiver på feltet, herunder børns, forældres og de fagprofessionelles. Hans bedste bud på en vej til vellykkede overgange er at skabe kontinuitet i børns læring.

Denne kontinuitet kan brobygningspædagogen være med til at skabe. "Lær børnene at kende", siger Robert Perry. Fra barnets perspektiv kan man sammenfatte det til: Hvis du vil lære mig noget, skal du først lære mig at kende. "Lærerne skal vide noget om, hvordan børnene tænker, hvordan de agerer i forskellige sammenhænge, og hvad de interesserer sig for". Kilde: Moos 2016.

Dette kendskab kan brobygningspædagogen være med til at skabe. Brobygningspædagogen skal i samarbejde med SFO pædagogen og børnehaveklasselederen være med til at skabe gode relationer blandt de børn, som skal starte i skole, samt deres forældre. En velfungerende klasse med et godt socialt liv er en vigtig forudsætning for en god skolestart¹⁸.

I Dagtilbuddet Dybbøl/Sundeved arbejdes der ud fra:

Kommende skolebørn overgår til SFO 1. maj til 31. juli og brobygningspædagoger fra børnehaverne følger med fra 1. maj og 14 dage frem gældende for børn til Dybbøl skolen

Kommende skolebørn overgår til SFO 1. marts og brobygningspædagoger fra børnehaverne følger med fra 1. marts til 30. april gældende for børn til Nydamskolen.

---

¹⁷ Den styrkede pædagogiske læreplan 2018. Rammer og indhold. Side 27

¹⁸ Kvalitet i dagtilbud. Side 38

Øvrige krav til indholdet i den pædagogiske læreplan

Inddragelse af lokalsamfundet

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalsamfundet i arbejdet med etablering af pædagogiske læringsmiljøer for børn.

Dagtilbudslovens § 8, stk. 6

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalmiljøet i arbejdet med etablering af det pædagogiske læringsmiljø for børn.

Som led i arbejdet med den pædagogiske læreplan skal dagtilbuddet overveje, hvordan lokalsamfundet i form af fx biblioteker, museer, idrætstilbud og -faciliteter, plejehjem, erhvervsliv mv. kan inddrages med henblik på at styrke dagtilbuddets pædagogiske læringsmiljø.

Dagtilbuddet skal endvidere overveje, om et samarbejde med fx ældre medborgere, skolebørn fra mellemtrinnet og udskoling eller andre frivillige i lokalsamfundet, der ønsker at bidrage med en særlig viden eller interesse inden for eksempelvis natur, sport, musik, sundhed eller håndværk, kan bidrage til at styrke arbejdet med pædagogiske læringsmiljøer.

Det er lederen og det pædagogiske personale, der inden for lovens og kommunalbestyrelsens rammer og retningslinjer fastsætter den pædagogiske ramme for forløbene, hvor et samarbejde med eventuelle frivillige altid skal have børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse for øje.

Frivillige, der har deres gang i dagtilbuddet, skal ikke indgå som en del af personalenormeringen, ligesom eventuelle frivillige ikke kan pålægges ansvar for den pædagogiske kerneopgave.

Hvis dagtilbuddet beslutter at indgå aftale med en eller flere frivillige personer, skal dagtilbuddet være opmærksomt på de regler, der gælder for indhentelse af børneattest.

(Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 6)¹⁹.

Det gode børne- og ungeliv former sig i de miljøer, hvor børn og unge har deres hverdag. Arbejdet med at sikre det gode børne- og ungeliv omfatter derfor både tiden i og uden for institution.

Derfor har Dagtilbuddet Dybbøl/Sundeved fokus på at:

- Skabe gode muligheder for sammenhæng mellem dagtilbud og fritid samt samarbejde med frivillige foreninger.
- Alle børn og unge har mulighed for at få kulturelle oplevelser.
- Sikre et tværgående samarbejde mellem forvaltninger og kulturaktører²⁰.

---

¹⁹ Den styrkede pædagogiske læreplan 2018. Rammer og indhold. Side 29

²⁰ Kvalitet i dagtilbud og skoler. Side 16

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i dagtilbuddet skal integreres i det pædagogiske arbejde med etablering af pædagogiske læringsmiljøer.

Børnemiljøet skal vurderes i et børneperspektiv, og børns oplevelser af børnemiljøet skal inddrages under hensyntagen til børnenes alder og modenhed.

Se bilag for SMTTE med dokumentation og evaluering.

Dagtilbudslovens § 8, stk. 7

Begrebet børnemiljø er et samlende begreb for det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i dagtilbuddet, hvor det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø skal forstås bredt.

Det fysiske børnemiljø kan eksempelvis omhandle støjniveau, indeklima, plads til fysisk udfoldelse og stille aktiviteter, hygiejneforhold, lysforhold, garderobe, legeplads og udearealer, stuenes indretning og størrelse mv.

Det psykiske børnemiljø kan fx omhandle samspillet mellem børn og voksne, herunder om samspillet er kendetegnet ved gensidig respekt og tolerance, børnenes indbyrdes samspil, herunder om børnene i deres sprog og handlinger indbyrdes respekterer hinanden, om der blandt børn og personale er plads til og accept af menneskers forskellighed, om der finder mobning sted blandt børnene, mv.

Det æstetiske børnemiljø kan fx omhandle, hvorvidt stuenes indretning og udsmykning virker stimulerende og inspirerende på børnene, samt hvorvidt omgivelserne indenfor og udenfor er udformet på en måde, som fremmer børnenes lyst til at bevæge og udfolde sig, fordybe sig, have stille lege mv.

De nævnte eksempler er ikke udtømmende eller en opstilling af forhold, dagtilbuddet skal forholde sig til. Det er det enkelte dagtilbud, der beslutter, hvilke forhold det finder relevante at medtage i den pædagogiske læreplan i forhold til det pædagogiske arbejde med børns læring.

Dagtilbuddet kan i den pædagogiske læreplan fx anføre, hvordan det pædagogiske læringsmiljø kan fremme et bedre børnemiljø, fx ved at opdele børnegruppen i mindre grupper eller aktivt anvende legeplads, gangarealer eller lignende i hverdagen med henblik på at skabe et bedre børnemiljø i form af et reduceret støjniveau i dagtilbuddet – og dermed styrke trivsel og læring hos børnene. Dagtilbuddene kan også have en bevidst pædagogisk tilgang

til fx håndvask eller brugen af hjemmesko med henblik på at hæve hygiejneniveauet, reducere sygdom og dermed skabe bedre rammer for trivsel og læring hos børnene.

Børnemiljøet i dagtilbuddet skal vurderes i et børneperspektiv. Det indebærer, at børnemiljøet skal vurderes med børnenes øjne, ligesom børnenes oplevelser af børnemiljøet skal inddrages i vurderingen af børnemiljøet afhængigt af børnenes alder og modenhed. Der lægges vægt på, at børnene inddrages i forbindelse med forhold, der vedrører dem selv, jf. FN's Børnekonventions artikel 12 om barnets ret til at give udtryk for sin mening og krav på, at denne mening respekteres. (Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 7)²¹

---

²¹ Den styrkede pædagogiske læreplan 2018. Rammer og indhold. Side 30

Det betyder i Sønderborg Kommune:

Mål:

- At styrke den tidlige og målrettede indsats over for børn og unge, der vokser op i udsatte familier.

Det gør vi i Sønderborg kommune ved at:

- Styrke den tidlige indsats over for udsatte børn i dagtilbud.
- Aktiv forældredeltagelse.
- Fokus på barnets ressourcer og udviklingsmuligheder.
- Styrkelse af det tværfaglige samarbejde.

Tidlig opsporing - forventede resultater på kort sigt

- Tidligere opsporing af børnene.
- Mere målrettede og kvalificerede underretninger/henvendelser.
- Styrkede handlekompetencer hos fagpersonalet.
- Styrket inddragelse af forældrene.
- En styrket, tidlig indsats i både normalsystemet og i specialsystemet.

Tidlig opsporing - Overgangsskema

Formål

Alle børns trivsel skal vurderes jævnligt, da det giver bedre muligheder for at sætte tidligt ind.

Hvordan

Systematisk og ensartet tilgang via trivselsskemaerne.

Hvem

Sundhedsplejen, dagplejen, vuggestuer, børnehave.

Tidlig opsporing - Ekstern faglig sparring/forpostordning

Formål

Øget handlesikkerhed hos de fagprofessionelle.

Hvordan

Muligheder for ekstern faglig sparring.

Hvem

Sundhedsplejersker, dagplejere, pædagoger.

KIDS:

I forbindelse med tilsyn i dagtilbud er der i 2018 anvendt observations- og registreringsværktøjet KIDS. KIDS er udviklet af professor i psykologi, Charlotte Ringsmose og psykolog Grethe Kragh-Müller og er et redskab til vurdering og udvikling af kvaliteten af det pædagogiske miljø i daginstitutioner. I KIDS er der således fokus på at vurdere og udvikle de omgivelser, som udgør børnenes betingelser for læring og udvikling.

De forhold der vurderes på via KIDS-værktøjet tager udgangspunkt i forholdene i de danske dagtilbud samt i forskningen om, hvad der udgør pædagogisk kvalitet.

De tre tematiske forhold, der er valgt at vurdere på ved tilsynet 2018 er følgende:

- Fysiske omgivelser.
- Relationer.
- Leg og aktivitet.

BørneAPV:

Hvad er nyt?

Et fælles pædagogisk grundlag med en række centrale elementer (blandt andet leg, børnefællesskaber og et bredt læringsbegreb), som skal udgøre den forståelse og tilgang, hvorpå der skal arbejdes med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i dagtilbud.

Arbejdet med etablering af et pædagogisk læringsmiljø hele dagen, herunder i rutinesituationer, planlagte aktiviteter og børneinitieret leg. Beskrivelser af de seks læreplanstemaer samt nye, brede pædagogiske mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring for hvert tema.

Børnemiljø

Det følger endvidere af formålsbestemmelsen for dagtilbuddene, at dagtilbuddets børnemiljø udgør et væsentligt aspekt i forhold til at sikre alle børns trivsel, sundhed, udvikling og læring. Et godt børnemiljø omhandler ikke blot den fysiske indretning af dagtilbuddet, men også de psykiske og æstetiske forhold i dagtilbuddet, hvor disse forhold tilsammen medvirker til, at børnene får de optimale betingelser for at udvikles og lære.

De seks læreplanstemaer

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i seks læreplanstemaer samt mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring inden for og på tværs af de seks læreplanstemaer.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 32

Alsidig personlig udvikling

”Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 36-37

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes alsidige personlige udvikling?

Herunder, **hvordan** vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Alsidig personlig udvikling
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Refleksioner

Alsidig personlig udvikling

Handlinger og læringsmiljøer

Mål

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte barnet i at have mulighed for at:

- udfolde, udforske og erfare sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og få tillid til egne potentialer.
- Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund

Indhold

Det vil vi gøre ved at

- vise respekt for hinanden
- være hjælpsomme
- barnet får lov til at afprøve egne grænser
- barnet får "jeg kan" oplevelser
- barnet bliver rost og anerkendt
- vi skaber et gensidigt forpligtende fællesskab, som barnet kan føle sig som en del af
- barnet deltager i fælleslege - også på tværs af stuerne
- styrke barnets bevidsthed om eget værd
- have fokus på barnets "nærmeste udviklingszone"
- benytte og synliggøre børns udsagn i forhold til medbestemmelse og indflydelse via interview og daglige beskeder til forældrene
- alle børn trivselsvurderes 2 gange årligt
- vi har klare interne aftaler i huset og udarbejder eventuelt handleplan
- gøre brug af Dialogprofilen ved den årlige forældresamtale
- gøre brug af Tras, Dansk pædagogisk udviklingsbeskrivelse 0-6 år og det tværfaglige team i samråd med forældre

Evaluering/dokumentation

Målene er opnået når forældre/pædagog giver udtryk for at barnet:

- tør afprøve egne grænser
- kan give udtryk for egne følelser og behov
- er i balance
- er selvhjulpent
- er i trivsel
- er alderssvarende
- har et begyndende kendskab til egne styrker og svagheder
- selv kan handle ansvarligt og tage initiativ
- bliver inddraget i dialogen, bliver lyttet til og barnets synspunkter bliver respekteret
- er hjælpsom og viser respekt overfor hinanden
- deltager i fælleslege og de skabte fællesskaber udvikler sig og lærer at mestre nye kompetencer i et for barnets passende tempo og omfang

Mål

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte barnet i at have mulighed for at:

der er samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Indhold

Det vil vi gøre ved at

- barnet har det godt med andre
- have positive oplevelser sammen
- være nærværende og have fokus på øjenkontakt
- barnet kan fejre fødselsdage i huset eller invitere gruppen hjem
- sætte styrede lege igang f.eks. sanglege, rollespil, spil, motoriske aktiviteter
- prioritere det store fællesskab ved f.eks. samling og individuelle aktiviteter ved et bord
- støtte barnet i vedholdenhed og udholdenhed f.eks. ved at opmuntre barnet i at blive i en leg, og forblive i en aktivitet fra start til slut
- vi har fokus på at arbejde med det lille fællesskab
- barnet skal opleve at det er sjovt, spændende og berigende, at være i institutionen, så barnet bliver nysgerrig, kreativ og interesseret i at lære
- NemBarn benyttes som et informations- og kommunikationsværktøj

Evaluerings/dokumentation

Målene er opnået når forældre/pædagog giver udtryk for at barnet:

- er glad
- har det godt sammen med andre
- har tilegnet sig gode sociale spilleregler
- er harmonisk
- kan samarbejde
- kan fordybe sig og gøre en aktivitet færdig fra start til slut
- tager begyndende ansvar for sig selv og egne handlinger

Social udvikling

”Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 38-39

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes sociale udvikling?

Herunder, **hvordan** vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Social udvikling
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Refleksioner

Social udvikling

Handlinger og læringsmiljøer

Mål:

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

- at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber
- at alle børn udvikler empati og relationer

Indhold

Det vil vi gøre ved at

- vi er bevidste omkring egen status som rollemodeller
- vi skaber små fællesskaber for at styrke indbyrdes relationer
- vi støtter barnet i legen – både den voksenstyrede og den frie leg
- vi støtter børnene i konflikthåndtering og giver dem redskaber til selv at kunne løse den
- lære barnet at vise omsorg for andre
- lære barnet at mærke efter egne grænser barn/barn - og at den voksne er tydelig i sine grænser - barn/voksen
- vi er nærværende og anerkendende og møder barnet, hvor det er følelsesmæssigt
- sætte ord på barnets følelsesmæssige tilstand
- vi viser forståelse for barnets udsagn og fortællinger
- vi støtter barnet i egne holdninger og meninger
- vi lærer barnet at vise respekt overfor andre
- barnet lærer at lytte til andre og at vente på tur
- vi viser omsorg overfor barnet og giver trøst

Evaluerings/dokumentation

Målene er opnået når forældre/pædagog giver udtryk for at barnet:

- føler sig som en del af det forpligtende fællesskab
- har en begyndende kompetence til selv at løse konflikter
- er behjælpelig og drager omsorg for andre
- viser respekt for egne og andres ting
- har selvtillid
- føler selvværd
- har det godt med andre barn/barn – barn/voksen
- sætter ord på egen følelsesmæssige tilstand
- viser respekt for andre
- er tillidsfuldt og opsøgende
- tydeliggør egne grænser og lytter til andres
- kan lytte til andre og vente på tur
- har opnået gode sociale spilleregler

Mål

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Indhold

Det vil vi gøre ved at

- hjælpe barnet med at se andres styrker og succeser
- være hjælpsomme
- lade barnet være i centrum til fx samling samtidig med at barnet føler sig set/hørt af de andre
- den voksne legaliserer forskelligheder
- børnene får selv- og medstemmelse
- børnene bliver mødt, hørt og set
- barnet lærer at give plads til andre
- tilrettelægge det fysiske læringsmiljø så alle børn udvikles og trives i dem
- behandle alle børn forskelligt for at behandle dem ens
- holde bordskik og vente på hinanden

Evaluering/dokumentation

Målene er opnået når barnet:

- kan se og give udtryk for det positive i andre
- er hjælpsomt
- tør at være i centrum samt sige noget
- føler sig mødt, set og hørt
- accepterer forskelligheder
- giver plads til andre
- trives i læringsmiljøerne
- accepterer at alle børns behov ikke er ens og se forskelligheder som en styrke
- barnet benytter sig af valgmuligheder

Kommunikation og sprog

”Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale.

Det centrale for børns sprogtiltagelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 40-41

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes kommunikation og sprog?

Herunder, **hvordan** vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Kommunikation og sprog
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Refleksioner

Kommunikation og Sprog

Handlinger og læringsmiljøer

Mål

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden

Indhold

Det vil vi gøre ved at

- vi sætter ord på barnets handlinger, samt hjælpe med at aflæse de andre børn
- vi snakker til og med børnene, og viser interesse for deres verden - vi skal være gode sproglige rollemodeller
- vi guider og støtter samspillet børn imellem og sætter ord på børnenes intentioner overfor hinanden
- vi sætter ord på følelser og hjælper hermed barnet med at forstå og udtrykke egne og forstå andres følelser
- vi er fysisk og psykisk nærværende i det sproglige samspil med børnene

Evaluering/dokumentation

Målene er opnået når barnet:

- udviser god trivsel, samt interesse for hinanden og for omverdenen
- bruger sproget i konflikthåndtering og kan sætte ord på egne følelser og behov
- begynder at sætte ord på egne følelser, og har en begyndende forståelse for andres følelser

Mål

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber

Indhold

Det vil vi gøre ved at

- vi er fysisk og psykisk nærværende i det sproglige samspil med børnene. (benævner ting så konkret som muligt - f.eks: 'vil du have spegepølsemeden eller leverpostejsmaden' istedet for 'vil du have den eller den')
- arbejde i mindre grupper, hvilket skaber nærvær og mere taletid til det enkelte barn
- bestræbe os på at inddrage barnets egne ønsker og holdninger
- introducere barnet for tidlig literacy - som er børns interageren med skriftsprog inden de begynder at læse og skrive - fx både skriftsprog og billede på legetøjskasser, samt dialogisk læsning
- give barnet en nysgerrighed i forhold til nye tiltag og ideer
- vi med lovkrav sprogvurderer barnet når det fylder 3 og 5 år
- vi benytter Tras ved behov
ved behov benytter vi det tværprofessionelle samarbejde i samråd med forældre

Evaluering/dokumentation

Målene er opnået når barnet:

- har et alderssvarende sprog
- viser en udvikling ud fra dets sproglige forudsætninger/egne kompetencer
- leger med sproget, digter og fortæller historier, samt oplevelser fra hverdagen
- kommunikerer med hinanden og de voksne, og sprogliggør tanker og behov
- viser begyndende skriftsproglig forståelse
- med sproglige udfordringer profiterer af den øgede indsats
- viser nysgerrighed for de igangssatte tiltag og ideer

Krop, sanser og bevægelse

”Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel.

Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer, ligesom al kommunikation og relationsdannelse udgår fra kroppen”.

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 42-43

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø udviklingen af børnenes krop, sanser og bevægelse?

Herunder, **hvordan** vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Krop, sanser og bevægelse
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Refleksioner

Krop sanser og bevægelse

Handlinger og læringsmiljøer

Mål

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på

Indhold

Det vil vi gøre ved at

barnet har mulighed for bruge sin krop til aktiviteter så som:

- rytmik
- cykle - gynge - klatre - kravle - løbe - grave - feje - trille - dreje hovedet i alle retninger - hoppe - kolbøtter
- have ture ud af huset - ugentlige løbe- og gåture
- danse til musik
- alle former for leg ved eks. barn/barn - barn/voksen - ude/inde
- barnet klipper - tegner - syer - laver perler - sanslege
- give massage - fodbad - sansegynge - hængekøje - afslapning

Derudover er vi er den gode rollemodel i hverdagen

Evaluering/dokumentation

Målene er opnået når barnet:

- viser glæde ved at bruge kroppen
- er aktivt - nysgerrigt og undersøgende og tilegner sig viden
- er bevidst om egne grænser og tør at udfordre egen kunnen
- kan finde ro i kroppen
- finder tryghed i barn/barn og barn/voksen relation

Mål

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse

Indhold

Det vil vi gøre ved at

- barnet bliver fortrolig med sin krop gennem dialog og ved at sætte navn på kropsdele og deres funktioner
- snakke om forskelligheder, svage og stærke sider, ved at undersøge: Hvem er jeg?- Hvad kan du? - Kan jeg mon også det?
sætte ord på følelser (glad - vred - sur - ked af det) og lære at mærke efter
- barnet tilegner sig viden om betydningen af en sund krop herunder at lære barnet om hygiejnens vigtighed: hyppig og korrekt håndvask - pudse næse - hårpleje
- gøre barnet bevidst om, at sund og alsidig kost giver en sund krop og et godt helbred
- at snakke sunde og usunde kostvaner
- benytte motoriske screeninger og handleplaner i samråd med forældre
- gøre brug af det tværprofessionelle samarbejde (fysioterapeut - ergoterapeut - motorikvejleder)
- udlevere Dybbøl/Sundeveds motorikfolder til forældrene ved institutionsstart

Evaluering/dokumentation

Målene er opnået når barnet:

- er motorisk alderssvarende
- har tilegnet sig en viden om kroppen
- kan navne på kropsdele
- respekterer andres udseende og forskellighed
- ikke bliver drillet
- ikke driller andre
- uopfordret vasker hænder (bevidst om håndvask)
- kan skelne mellem sund og usund kost
- er sundt - rask og aktivt
- har fået løst sansemotoriske udfordringer
- er bevidst om at jeg er god, som den jeg er

Natur, udeliv og science

”Naturoplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension.

Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også grundlag for arbejdet med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 44-45

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at børnene gør sig erfaringer med natur, udeliv og science?

Herunder, **hvordan** vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Natur, udeliv og science
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Refleksioner

Natur, Udeliv og Science

Handlinger og læringsmiljøer

Mål

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling

Indhold

Det vil vi gøre ved at:

- tage på ture i skov, ved strand og skanserne, samle sten, kogler, små dyr o.lign.
- vi viser, at vi er glade for naturen, viser respekt for den og behandler dyr og planter med respekt
- samle ting i naturen og snakke om disse
- være ude i al slags vejr
- give barnet en forståelse for følgerne af affald i naturen
- gøre barnet bevidst omkring brugen af naturens ressourcer fx ved at spare på sæbe, vand og papir ved håndvask - udnytte kreative materialer
- støtte op omkring og arbejde med de pålagte temauger fx ren uge og rent vand
- arbejde med genbrugsmaterialer fx toiletruller, æggebakker, mælkekartoner o.l.
- gøre barnet bevidst omkring årets gang - dage, måneder og årstider
- sætte udendørslege i gang
- lade barnet få mulighed for at lege med sand, vand, grene, sten og hvad de ellers finder udenfor
- have skovle, spande og lignende til rådighed

Evaluerings/dokumentation

Målene er opnået når barnet:

- viser glæde ved at komme ud i al slags vejr
- samler ting fra naturen og viser respekt for dette
- viser interesse for dyr og planter
- har en begyndende viden omkring affaldsnedbrydning og forurening i naturen
- spare på naturens ressourcer
- har begyndende kendskab til årets gang i naturen
- deltager aktivt i planlagte aktiviteter
- er motiveret
- bruger sin fantasi, er nysgerrig og eksperimenterende

Mål

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed

Indhold

Det vil vi gøre ved at:

- fortælle om de forskellige årstider
- barnet har mulighed for at opleve al slags vejr, blæst, regn, sne, sol, hagl, tåge, torden osv. give barnet mulighed for at eksperimentere med matematisk opmærksomhed, fx ved at give dem en fornemmelse for tal, størrelse, måleforhold o.l. i bl.a. madlavning, forskellige spil
- give barnet et begyndende kendskab til forskellige teknologiske redskaber fx en digital køkkenvægt, lytte til musik, tager billeder, indhente oplysninger og høre dyrelyde mm på Ipad
- søge information om igangværende emner via Ipad og computer

Evaluering/dokumentation

Målene er opnået når barnet:

- har en begyndende forståelse for måden årstiderne skifter på
- får en forståelse og respekt for vejrfænomener
- viser interesse for at eksperimentere med matematisk opmærksomhed og viser en begyndende forståelse for dette
- forholder sig undrende og stiller spørgsmål til emnerne
- viser interesse i teknologiske redskaber

Kultur, æstetik og fællesskab

”Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet.

Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 46-47

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at børnene gør sig erfaringer med kultur, æstetik og fællesskab?

Herunder, **hvordan** vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Kultur, æstetik og fællesskab
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Refleksioner

Kultur, æstetik og fællesskab

Handlinger og læringsmiljøer

Mål

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier

Indhold

Det vil vi gøre ved at:

- fastholde traditioner så længe de har en betydning såsom; vores årlige tur til Frøslev, høst- og julegudstjeneste, fastelavnsklip sammen med bedsteforældre, juleklip for børnenes forældre/søskende
- ved at være nysgerrige på andre kulturer og traditioner
- ved at danne fællesskaber hvor vi skaber forståelse for egne og andres kulturelle baggrund og traditioner

Evaluerings/dokumentation

Målene er opnået når barnet:

- har kendskab til de danske traditioner og hvor traditionen stammer fra
- udviser interesse for andre kulturer

Mål

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier

Indhold

Det vil vi gøre ved at:

- deltage i kulturelle arrangementer og tilbud i vores nærområde
- introducere børnene for forskellige kunstarter. f.eks. scenekunst, maleri, sang/musik og litteratur
- barnet præsenteres for at læse bøger
- vi går på biblioteket og låner bøger
- give barnet rum og mulighed for at være kreativt skabende og eksperimenterende i sit æstetiske udtryk. fx gennem maleri, teater, rolleleg og sang
- stille forskellige materialer til rådighed f.eks. papir, farver, ler, træ, ugeblade, sakse på stuen eller udenfor og vise barnet hvordan materialerne bruges og hjælpes igang
- give barnet mulighed for at eksperimentere med forskellige former for IT, fx ved hjælp af vores dimsekasse (en kasse med forskellige elektroniske anordninger/devices med optagefunktioner)

Evaluering/dokumentation

Målene er opnået når barnet:

- glædes, deltager og viser interesse for de kulturelle oplevelser
- skaber egne kulturelle udtryk
- benytter de forskellige materialer der bliver stillet til rådighed
- viser interesse for IT

Evalueringens kultur

”Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at etablere en evalueringens kultur i dagtilbuddet, som skal udvikle og kvalificere det pædagogiske læringsmiljø.

Lederen er ansvarlig for, at arbejdet med den pædagogiske læreplan evalueres mindst hvert andet år med henblik på at udvikle arbejdet. Evalueringen skal tage udgangspunkt i de pædagogiske mål og herunder en vurdering af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Evalueringen skal offentliggøres.

Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at sikre en løbende pædagogisk dokumentation af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Den pædagogiske dokumentation skal indgå i evalueringen.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 50-51

Det er ikke et lovkrav at beskrive dagtilbuddets dokumentations- og evalueringens praksis i den pædagogiske læreplan, men det kan være en fordel i udarbejdelsen af læreplanen at forholde sig til den løbende opfølgning og evaluering af indholdet i læreplanen.

Hvordan skaber vi en evalueringens kultur, som udvikler og kvalificerer vores pædagogiske læringsmiljø?

Det vil sige, hvordan dokumenterer og evaluerer vi løbende vores pædagogiske arbejde, herunder sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og de tolv pædagogiske mål?

Dagtilbuddet Dybbøl/Sundeveds definition af Kvalitet, evaluering og evalueringens kultur:

Kvalitet: ”Daginstitutionens kvalitet omhandler bredt set alle de aspekter af daginstitutionens karakteristika, der antages at have direkte og indirekte betydning for børnenes sproglige, kognitive, følelsesmæssige og sociale udvikling, enten på kort eller længere sigt (Phillips og Howes 1987 i Højen-Sørensen og Laugesen, kap7, side 120 i Kvalitet i dagtilbud).

Strukturparametrene dækker over de ydre strukturelle betingelser eller rammer og kan betragtes som nogle nødvendige forudsætninger for daginstitutionens praksis og det pædagogiske arbejde. Af struktu-

relle parametre, som forskningen især har fundet af betydning, er blandt andet normering og gruppestørrelse, de fysiske omgivelser, forældreinddragelse, uddannelsesniveaue hos det pædagogiske personale samt pædagogiske læreplaner (Muton, Mooney og Rowland 1995).

Procesparametrene beskriver de aktiviteter, der er karakteriserende for lærings- og omsorgsmiljøet i institutionen. Det vil sige de aspekter, der direkte relaterer sig til barnets oplevelse af den pædagogiske praksis (Christoffersen og Højen- Sørensen 2013). Her fremhæver forskningen især forhold som karakteren og omfanget af barn- pædagog- interaktionen, samt hvordan de pædagogiske læreplaner omsættes og udføres i forhold til at understøtte barnets sociale og faglige udvikling (Mathers, Singler og Karakmaker 2011; Munton m.fl. 1995; Sjølund 1969). Både strukturparametrene og procesparametrene har betydning for barnets læring og udvikling.

Pædagogisk kvalitet i dagtilbud betyder derfor at tilrettelægge læringsmiljøer, der fremmer børns udvikling, læring og trivsel. Kvalitet handler således om at have barnet i centrum, baseret på de professionelle voksnes ansvar for at sikre alle børns mulighed for at udvikle kompetencer og færdigheder til at klare sig i samfundet.

Pædagogisk kvalitet er målrettet, bevidst pædagogisk praksis, hvor de professionelle voksne er optaget af deres reelle indflydelse på børnenes udvikling, læring og trivsel på både kort og lang sigt. Pædagogisk kvalitet handler i denne sammenhæng ikke bare om at have en intention, men om et reelt at gøre en relevant forskel i børns liv.

Evaluering: Evaluering defineres som: "Evaluering er en anvendelsesorienteret, systematisk og databaseret vurdering af resultater og processer". Her gøres evaluering til en proces der både kigger tilbage men også fremad og det drejer sig ikke kun om at fastholde praksis men også udvikle praksis (Næsby, kap.12, 177 i Den styrkede pædagogiske læreplan,2019).

Evalueringens kultur: Kan forstås som den måde, hvorpå en organisation over længere tid tænker, udfører, organiserer og anvender evaluering (Næsby, kap.12, 177 i Den styrkede pædagogiske læreplan,2019).

Se SMTTE modellerne i bilag, der beskriver, de perspektiver og sammenhænge vi dokumenterer og evaluerer vores pædagogiske praksis ud fra. Vi evaluerer løbende vores egen rolle og vores hverdagspraksis og tilpasser løbende til vores læreplansbeskrivelser for de 6 læreplanstemaer.

Herunder præsenteres 4 forskellige modeller vi udfører systematisk evaluering ud fra:

Situationsbeskrivelse – analyse

Skema: Et læringsmiljø for alle børn:

[Læringsmiljø - Analysemodel](#)

<https://www.ucviden.dk/da/publications/læringsmiljømodellen-en-analysemodel>

Aktions – læringsmodel

[Læringsmodel - Aktionslæring](#)

Evalueringens del

GLS evalueringens modellen: Har gjort - Har tænkt - Tænkt smart

<https://www.ucviden.dk/da/publications/læringsmiljømodellen-en-analysemodel>

Evaluering

Tegn på læring 2 - redskab til evaluering i dagtilbud (Eva evalueringens institut)

<https://www.eva.dk/dagtilbud-boern/tegn-paa-laering-ii>

Hvordan evaluerer vi arbejdet med den pædagogiske læreplan, som skal foretages mindst hvert andet år?

Hvert andet år evalueredes der:

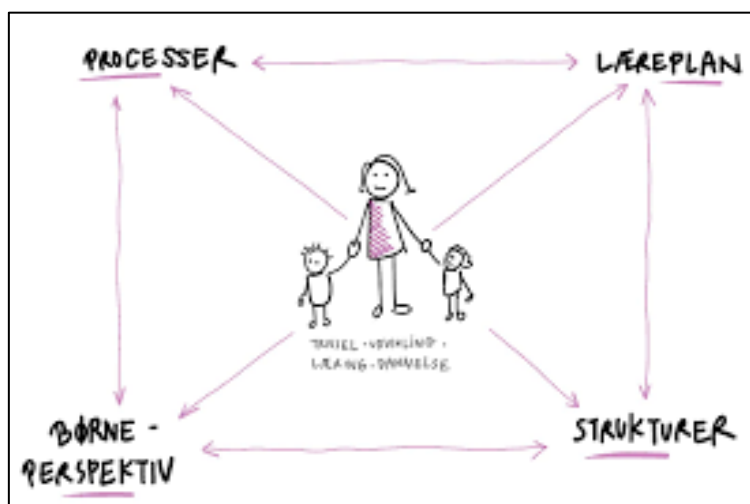
- I hvert dagtilbud.
- I de respektive forældreråd/bestyrelser.
- I den overordnede forældrebestyrelse.

Evalueringen vil tage udgangspunkt i dagtilbuddet årshjul / læreplanstemaerne samt de tilbagemeldinger den enkelte afdeling får fra TOPI - Kids - sprogvurderingerne

Derudover har ledelsen ansvaret for at der løbende og systematisk foretages en evaluering af læreplanen via MUS-samtaler, trivselssamtaler og sparringssamtaler.

Bilag 1 - Rim og remser og styrket ordforråd

Med udgangspunkt i læringsmiljømodellen

Læreplan

Vi vil gerne have et øget fokus på rim og remser samt et styrket ordforråd. Dette som et led i en tidlig sprogindsats.

Vores mål er at børnene får en bevidsthed om rim og remser, rytme i sproget samt at ordforrådet bliver mere nuanceret. Dette vil vi på baggrund af sprogscreeninger i 3 års alderen, hvor det ses, at vores område er udfordret på netop disse punkter.

Vi ønsker at det bliver et fælles fokus med dagplejen i området. Dette vil vi gøre ved faglig sparring – hvordan gør vi, hvad virker/ virker ikke, hvilke tiltag gøres der o.l.

Det bliver ligeledes undersøgt om der kan laves et fokuseret forløb om rim på tværs af vuggestue/ dagpleje.

Som evaluering vil vi observere børnene: Ser vi engagement og interesse? Oplever vi at børnene selv opfordrer til rim? Hvordan oplever vi børnenes sprogudvikling?

Vi vil inddrage forældrene i vores indsats. Dette som inspiration til hvordan de kan styrke deres barns sprog i hjemmet.

Strukturer

- > Vi vil have materialer tilgængelige på stuen
  - Billeder der passer til vores rim fx mus/ hus
  - Tekster på udvalgte rim, så vi alle kan bruge dem.
  - Synlige billeder på stuen af fx et tog. På den måde inspireres både børn og voksne til at synge/ rime.
- > Vi inddeler børnene i mindre grupper. Vi har lettere ved at se alle børn, samt det giver gode forudsætninger for børnenes deltagelse.
- > Vi ønsker at have rytmeinstrumenter til rådighed på stuen.
- > Vi kan arbejde med sproget både ude og inde.

Processer

- > Vi vil arbejde målrettet med at udvide ordforrådet under vores måltider. Her vil vi have fokus på nuancer i sproget. Eks. Kanden har en hank og en tud, der er flade og dybe tallerkner osv. Vi har valgt at have et særligt fokus i spisesituationen fordi vi sidder med de samme børn hver dag, og kan dermed følge børnene og bedst muligt styrke dem i deres ordforråd. Det vil smitte af på andre situationer, hvor sproget også vil blive mere nuanceret.
- > For at gøre rim attraktivt vil vi arbejde med at sætte rytme på sproget fx med klap eller rasleæg.
- > Vi vil synge sange med rim i og dermed styrke barnets lydlig opmærksomhed.
- > Vi vil gøre rim og remser let tilgængeligt for personalet. Det vil gøre det lettere i hverdagen at have fokus på disse.
- > Vi vil sætte bevægelse på vores remser/ sange. Dette fordi det er lettere og sjovere for alle børn at være med samt det fanger børnenes interesse.

Børneperspektiv

Det skal være sjovt at være med. Vi vil finde sange/ rim, som fanger børnenes interesser og hvor vi kan se at børnene nyder at være med.

Vi vil tage udgangspunkt i det enkelte barns niveau. Dette for at barnet ikke føler sig overrumplet, ikke føler sig god nok.

Vi har fokus på at udvide barnets ordforråd ved at "bygge på" barnets eksisterende sprog og ikke ved at rette barnet.

Prøvehandling

Vi tager udgangspunkt i de punkter der er beskrevet under processer. På næste stuemøde vil vi have rim og remser som et punkt og evaluere på om vi gør det vi gerne vil, om vi kan se en ændring i vores tilgang til sprog samt om vi kan se en udvikling i børnenes sprog.

- Vi vil synge sange med rim i og dermed styrke barnets lydlig opmærksomhed.
- Vi vil gøre rim og remser let tilgængeligt for personalet. Det vil gøre det lettere i hverdagen at have fokus på disse.
- Vi vil sætte bevægelse på vores remser/ sange. Dette fordi det er lettere og sjovere for alle børn at være med samt det fanger børnenes interesse.

Bilag 2 – SMTTE – dokumentation og evaluering - Dagtilbudsniveau

Sammenhæng

1. Vidensgrundlaget i ”Den styrkede pædagogiske læreplan Grundbog til dagtilbudspædagogik” – herunder især kapitel 10, 11 og 12; - Evaluering af de daglige rutiner i daginstitutionen; - Pædagogisk dokumentation af æstetiske processer; - Datainformeret praksisudvikling og udvikling af evalueringskultur.
2. Læreplanstemaformulering for de 6 unikke temaer – hvad der overordnet skal være i fokus, når vi planlægger aktiviteter såvel som tilrettelægger vores hverdagspædagogik. Vores egne beskrivelser såvel som de 2 formulerede mål, der er for hvert tema.
3. Hverdagsammenhænge og situationer; - pædagogisk praksis hvor ovenstående er i spil. Personales erfaringer og empiri. Herunder både pædagogisk planlagte aktiviteter, børneinitieret og de daglige rutiner – som har stor betydning for børns trivsel, læring, udvikling og dannelse.
4. Viden om samspillets betydning for børns trivsel, læring, udvikling og dannelse.
5. Leg som hovedfokus for børns trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Mål

Vi arbejder med mål, der bliver en del af (og ændres derfor undervejs) den sammenhæng, som de indgår i – uddybet under punkt 5. Og målet giver retning for, at vi er bevidste om, hvorfor vi gør, som vi gør; - udviklet i en teoretisk og faglig empirisk sammenhæng.

1. Mål tager udgangspunkt i formuleringer, der kan understøttes af konkret dokumentation – via analytiskbaseret refleksion.
2. Fagligt begrundet i ovenstående beskrevne sammenhænge.
3. Sikrer vores faglige udvikling og en professionsorienteret hverdag.
4. Uddyber vores empiri omkring arbejdet med kvalitative læringsmiljøer.
5. Målene er didaktiske og udvikles yderligere eller tilpasses undervejs i processerne.

Tiltag

1. Vi har altid Vygotskij – NUZO – Nærmeste Udviklingszone i tankerne.
2. Didaktisk tilgang; - tækning og planlægning – sådan faciliterer empirisk.
3. Vi reflekterer over egen rolle og dygtiggør os i at indtage forskellige positioner tilpasset
4. Tavlerne i hverdagen tænkes som dokumentation – både formativ og summativ (se yderligere længere nede).
5. Læringsmiljømodellen.
6. Tegn på læring II.
7. Evt. en nedskreven organisering der konkretiserer dokumentationen og evalueringens rammer – tid og indhold.
8. Refleksion og handling – der implementerer KIDZ såvel som Børnemiljøvurderingerne – systematisk og teoretisk.

Tegn

Vi husker at implementere alle de beskrevne områder.

1. Vi oplever udvikling hos os selv – professionsfagligt.
2. Vi spørger om hjælp og har brug for inspiration og faglige input af kolleger samt tværprofessionelt.
3. Vi ser løbende nødvendig udvikling af vores læringsmiljøer.
4. Vi er opmærksomme på, når der er ved at udvikles blinde pletter og igangsætter tiltag der ændrer perspektiv, hvor det er nødvendigt.
5. Vi kan dokumentere den ønskede udvikling hos børnene – i fællesskabet såvel som individbetonede.
6. Vi oplever konstruktiv håndtering, når det føles ubehageligt at blive sat under lup.
7. Ser vi, at vi gør det, vi tror, vi gør; - refleksion, analyse – opfølgning.

Evaluering

Formål med evaluering er at udvikle kvaliteten af pædagogisk arbejde; - virker vores konkrete pædagogiske praksis efter hensigten.

1. Første niveau af evaluering – formativ evaluering – er rettet mod udvikling af pædagogisk praksis; - vores faglige udvikling og empiri er i fokus.
2. Andet niveau af evaluering – summativ evaluering – der er rettet mod eksterne aktører; - bl.a. forvaltning og forældre.
3. Evalueringen sikrer refleksion omkring sammenhængen mellem målene for de læringsmiljøer vi tilbyder og målformuleringer for børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.
4. Læringsmiljøets kvalitet sikres i høj grad af vores bevidsthed omkring og videre evaluering af vores rolle i hverdagens forskellige sammenhænge.
5. Evalueringen bygger på data, fx pædagogisk dokumentation forstået som en beskrivelse af børnenes trivsel, læring og udvikling; - samtidig i sammenhæng til det læringsmiljø, som ligger til grund for vores opnåede resultater; - har interventionerne den ønskede effekt?!
6. Evalueringen er i stort omfang understøttet af tegn, - og dermed fortolkning af om børnene lærer, udvikles og dannes. Herunder er den voksnes nærvær vigtig – for at være opmærksom på og få dokumenteret børnenes kommunikation eller fravær af samme.
7. Der er beskrevet ramme for, hvordan og i hvilket omfang der evalueres, - vi arbejder med fokus i den løbende evaluering, fordi det er her, at vi sikrer processens værdi og at vi løbende tilpasser vores fokus.

SMTTE-modellen

Baggrund, forudsætninger og rammer, som vi må tage hensyn til, når vi skal sætte mål

- Hvad er situationen, og hvad er det mest vigtigt at gøre noget ved?
- Hvad har fået os til at være optaget af det, vi vil arbejde med at udvikle?
- Hvilke ressourcer kan vi trække på i det videre arbejde
- Hvilke værdier og prioriteringer ligger bag
- Hvordan er situationen nu

Sammenhæng
(baggrund, forudsætninger)

Hvad skal skabe ændringer
Planlagte initiativer og handlinger frem mod målet

- Tiltag er det vi faktisk gør for at bevæge os frem mod målet
- Tiltag skal være virkekraftige og hensigtsmæssige
- Hvad kræver det, vi siger vi vil, af os?
- Hvem har ansvaret for hvad - hvornår?

Tiltag
(handling)

Mål
(ønsket tilstand)

Hvad er det konkrete, vi gerne vil nå? Vore forestillinger om en ønsket tilstand på et givent tidspunkt. Målet skal være realistisk, relevant, samlende, forståeligt, vurderbart og positivt - formuleret i nutidsform og fastsat i tid.

- Mål giver retning: Vi ved hvorfor vi gør det vi gør
- Mål skal ses i lyset af den sammenhæng, de blev lavet
- Mål kan ændres undervejs som følge af ændringer i sammenhængen
- Mål er en situationsbeskrivelse - skrevet på forhånd: Det vil sige målet skal blive en del af sammenhængen.

Evaluering
(registrering / vurdering)

Tegn
(sansendtryk)

Hvordan går det? Hvor langt kom vi?
Hvad er resultatet af vores arbejde?
Hvad skal vi gøre fremover.

Hvad skal vi registrere?
De sansendtryk som højest sandsynligt betyder, at arbejdet går mod målet

- Tegn indebærer konkretiseringer af målet, skærper opmærksomheden og skaber forventning
- Tegn udløses af de tiltag, vi iværksætter, og kan registreres
- Tegn styrer vor opmærksomhed. Jo mere målet gælder menneskelig adfærd, desto vigtigere er det, at vi har mange og væsentlige tegn. Jo mere målet gælder fysiske forhold, jo mindre vigtigt er det med tegn.

Altså: Hvad skal vi se og høre på vej mod og når målet er nået

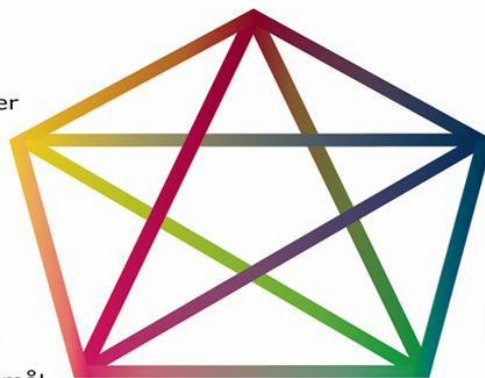
SAMMENHÆNG
Hvad er vilkårene?

TILTAG
Metodeovervejelser og planlagt pædagogisk praksis

MÅL

EVALUERING
Evalueringsplan, evalueringsspørgsmål og dokumentationsovervejelser

TEGN PÅ LÆRING
Hvordan kan du se, at du er på vej imod målet?

Bilag 3 – SMTTE – dokumentation og evaluering - Niveau forældresamarbejde

Sammenhæng

1. Vidensgrundlaget i "Den styrkede pædagogiske læreplan Grundbog til dagtilbudspædagogik" – herunder især kapitel 13 og 14; - Forældrebestyrelsens arbejde; - Muligheder og dilemmaer i forældresamarbejdet.
2. Ifølge Den styrkede læreplan, har forældrebestyrelsen fået en styrket indflydelse i forhold til nu også at fastsætte principper for samarbejdet mellem dagtilbud og hjem; - en beslutningskompetence som giver rig mulighed for indflydelse på dagtilbuddet på et overordnet plan.
3. Fokus på tidlig indsats og et sammenhængende børneliv; - lovgivningen foreskriver derfor, at vi indgår i et ligeværdigt, respektfuldt og differentieret samarbejde med alle forældre. Læringsmiljøet i dagtilbuddet og sammenhængen mellem dette miljø og barnets hjem betyder rigtig meget i en dansk kontekst; - fordi mange børn tilbringer mange timer i daginstitution, men samtidig viser forskning også, at forældrene spiller en afgørende rolle for, hvordan barnet udvikler sig tidligt i livet.
4. Vi er samarbejdspartnere i et vigtigt fælles projekt; - vigtighed af viden om positionering i det magtforhold der kan eksistere i samarbejde og kommunikation.
5. Et styrket fundament for et konstruktivt forældresamarbejde til gavn for børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse – med fokus på kvaliteten i dagtilbuddet.
6. Forældrebestyrelsen skal inddrages i udarbejdelsen og evalueringen af og opfølgningen på den pædagogiske læreplan og i dagtilbuddets arbejde med at skabe gode overgange fra hjem til dagtilbud, mellem dagtilbud og fra dagtilbud til fritidstilbud og skole.
7. De gode dialoger – konstruktive og gensidige, præget af at vi er fagligt kompetente og reflekterende i det samarbejde vi inviterer til. Åbenhed byggende på nysgerrighed for hinandens forskellige perspektiver og indsigter i barnets liv.
8. Dialogskemaer, ressourcevurderinger og forskellige dialoger samt samtaler.
9. Pædagogen har til opgave at være opsøgende og rammesættende i forhold til samarbejdet; - facilitere og rammesætte så det er differentieret og baseret på lokale traditioner, ønsker og den enkelte families behov, og det pædagogiske personale skal derfor aktivt involvere og inddrage forældrene og give dem indflydelse på dagtilbuddets arbejde og være i dialog om barnets sociale hverdagsliv og læring i dagtilbuddet; - sikre fællesskab om at fremme barnets trivsel, læring og udvikling.

Mål

Vi arbejder med mål, der bliver en del af (og ændres derfor undervejs) den sammenhæng, som de indgår i. Og målet giver retning for, at vi er bevidste om, hvorfor vi gør, som vi gør; - udviklet i en teoretisk og faglig empirisk sammenhæng.

1. Mål tager udgangspunkt i formuleringer, der kan understøttes af konkret dokumentation – via analytiskbaseret refleksion.
2. Fagligt begrundet i ovenstående beskrevne sammenhænge.
3. Målene er didaktiske og tilpasses samfund, forældre – og børnegruppe. Tages op sammen med læreplansevaluering som minimum hvert andet år.
4. Mål formuleres både som almene men også særligt undervejs tilpasset sammenhæng og forældregruppe samt den enkelte forældre.

Tiltag

Det er vigtigt med en løbende tilpasning af tiltag undervejs.

1. Vi opstiller struktur, ramme og retningslinjer der inddrager de beskrevne sammenhænge. Her har lederen naturligvis ansvar på nogle områder, mens det i mindre omfang kan være personalets ansvar på andre områder og i andet omfang i hverdagspraksis.
2. En god hverdagsdialog, bygget på respekt og tillid samt nysgerrighed på barnets perspektiv hjemme og i sammenhæng mellem de arenaer af forskellige læringsmiljøer.
3. Brugen af hjernen og hjertet – trivselsvurderinger, dialogdelen og resourceskemaerne i vores samarbejde med forældrene om barnets trivsel og udvikling.
4. Udarbejdelse af en gennemført handleplan for barnet, der er tydelig samt kommunikeret ud til forældre, så den er forståelig og håndgribelig for alle.
5. Brugen af nembarn og tavlerne som kommunikation og åbning for dialog omkring barnets læringsmiljø og trivsel.
6. Vi reflekterer over egen rolle og dygtiggør os i at indtage forskellige positioner tilpasset forældresamspillet; - muliggør og sikrer den gode dialog, der er bygget på respekt, anerkendelse og tillid.
7. Evt. en nedskreven organisering der konkretiserer dokumentationens og evalueringens rammer – tid og indhold.
8. Lave aftaler om, hvordan vi faciliterer hverdagens læringsmiljø

Tegn

Vi husker at implementere alle de beskrevne områder.

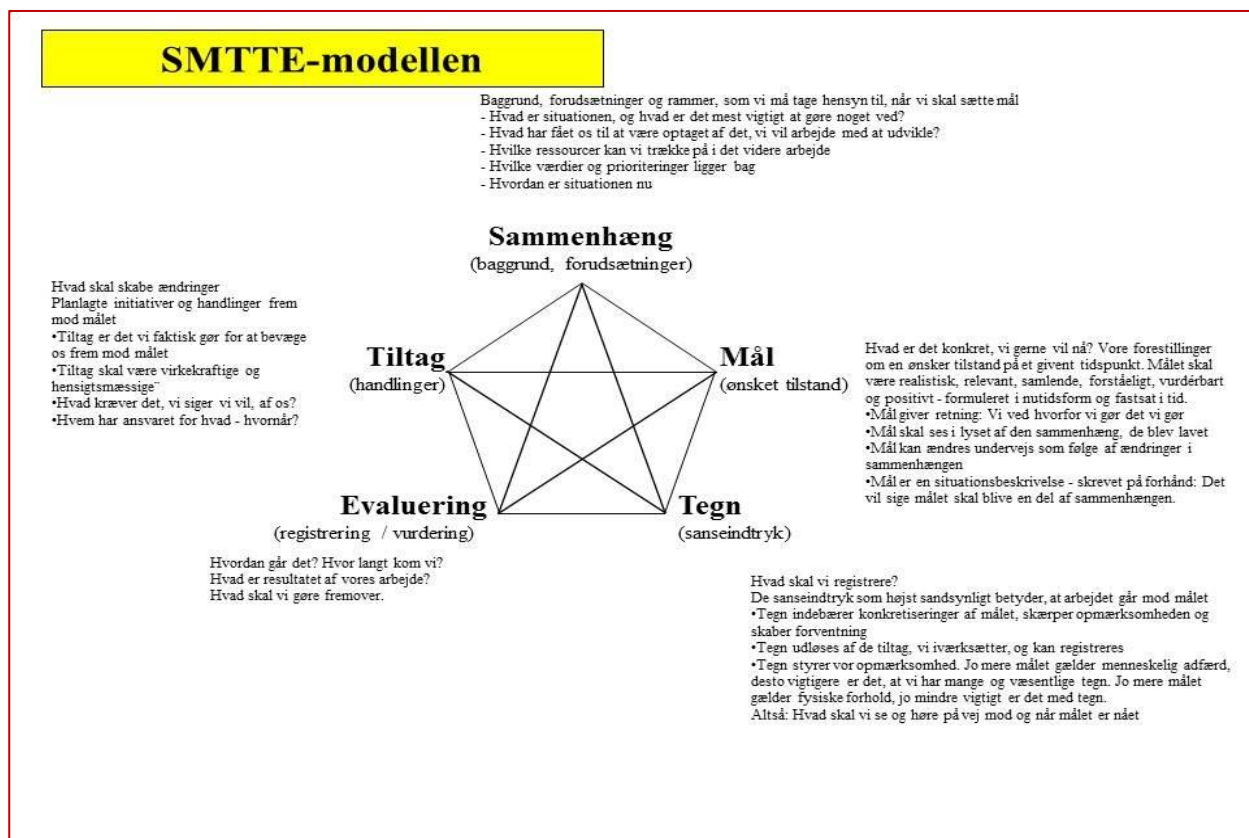
1. Vi oplever åbenhed, nysgerrighed, tillid og engagement fra forældrenes og egen side.
2. Vi oplever udvikling af forældresamarbejdet.
3. Vi spørger om hjælp og har brug for inspiration og faglige input af kolleger samt tværprofessionelt.
4. Vi er opmærksomme på, når kommunikationen ikke forløber positivt med omdrejning i dialog, anerkendelse, samarbejde og engagement.

5. Lyst til kommunikation og samarbejde fra opleves hos hver enkelt forælder (naturligvis med udgangspunkt i og forståelse for den enkeltes personlighed og integritet). Men er obs på eventuel manglende kommunikation – baggrund for dette.
6. Vi indfrier de ovenstående beskrevne områder – under sammenhæng og tiltag.
7. Vi ser, at de principper, der er udarbejdet i forældrebestyrelsen, præger hverdagens planlægning og udformning?!

Evaluering

Formål med evaluering er at udvikle kvaliteten af forældresamarbejdet; - oplever vi udvikling og får vi håndteret udfordringer og udnyttet mulighederne.

1. Evalueringen forudsætter refleksion omkring sammenhængen mellem forældresamarbejdet og de opsatte mål for læringsmiljøer på barnets forskellige arenaer, da det er fælles ansvar for barnets udvikling og trivsel.
2. Spørgsmål kunne være – hvordan har vi inddraget forældrene den sidste måned og i hvilket omfang – uddyb med konkrete tiltag og erfaringer med dette.
3. I en beskrevet ramme for evaluering, hvordan og i hvilket omfang, - arbejder vi med fokus på forældresamarbejdet, fordi vi således bliver opmærksomme på de små succeser undervejs, frem for at vi måske overser vigtige fokus i den samlede dokumentation og indtryk.
4. Hvordan oplever forældrene samarbejdet? Spørgeskema kunne bruges måske en gang om året eller minimum hvert andet år sammen med evaluering og opfølgning på læreplanen.
5. Vi italesætter og er bevidste omkring muligheder og dilemmaer i samarbejdet og giver det plads i dialog og refleksion til evaluering.

Skematisk oversigt over de 6 læreplanstemaerne

Som bilag vedlægges skematisk oversigt over læreplanstemaerne for Dybbølsten BØRNEHAVE og VUGGESTUE

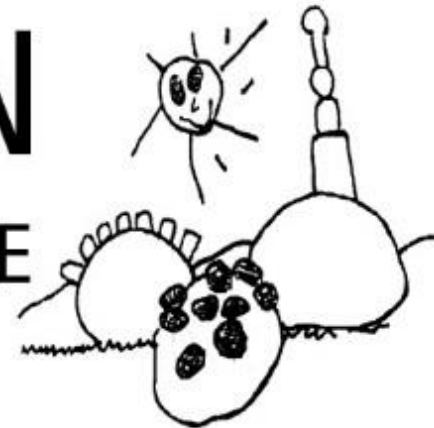
Se de følgende 6 sider

DYBBØLSTEN

BØRNEHAVE OG VUGGESTUE

Dybbølsten 29 . 6400 Sønderborg

Tlf. 88 72 43 15

Alsidede personlig udvikling

Mål: Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte barnet i at have mulighed for at:	Indhold: Det vil vi gøre ved at:	Evaluering/dokumentation: Målene er nået når barnet:
udfolde, udforske og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og få tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund	· vise respekt for hinanden · være hjælpsomme · barnet får lov til at afprøve egne grænser · barnet får "jeg kan" oplevelser · barnet bliver rost og anerkendt · vi skaber et gensidigt forpligtende fællesskab, som barnet kan føle sig som en del af · barnet deltager i fælleslege - også på tværs af stuerne · styrke barnets bevidsthed om eget værd · have fokus på barnets "nærmeste udviklingszone" · benytte og synliggøre børns udsagn i forhold til medbestemmelse og indflydelse via interview og daglige beskeder til forældrene · alle børn trivselsvurderes 2 gange årligt · vi har klare interne aftaler i huset og udarbejder eventuelt handleplan · gøre brug af Dialogprofilen ved den årlige forældresamtale · gøre brug af Tras, Dansk pædagogisk udviklingsbeskrivelse 0-6 år og det tværfaglige team i samråd med forældre	målene er opnået når forældre/pædagog giver udtryk for at barnet: · tør afprøve egne grænser · kan give udtryk for egne følelser og behov · er i balance · er selvhjulpent · er i trivsel · er alderssvarende · har et begyndende kendskab til egne styrker og svagheder · selv kan handle ansvarligt og tage initiativ · bliver inddraget i dialogen, bliver lyttet til og barnets synspunkter bliver respekteret · er hjælpsom og viser respekt overfor hinanden · deltager i fælleslege og de skabte fællesskaber · udvikler sig og lærer at mestre nye kompetencer i et for barnets passende tempo og omfang
der er samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.	· barnet har det godt med andre · have positive oplevelser sammen · være nærværende og have fokus på øjenkontakt · barnet kan fejre fødselsdage i huset eller invitere gruppen hjem · sætte styrede lege igang f.eks. sanglege, rollespil, spil, motoriske aktiviteter · prioritere det store fællesskab ved f.eks samling og individuelle aktiviteter ved et bord · støtte barnet i vedholdenhed og udholdenhed f.eks ved at opmuntre barnet i at blive i en leg, og forblive i en aktivitet fra start til slut · vi har fokus på at arbejde med det lille fællesskab · barnet skal opleve at det er sjovt, spændende og berigende, at være i institutionen, så barnet bliver nysgerrig, kreativ og interesseret i at lære · NemBarn benyttes som et informations- og kommunikationsværktøj	· er glad · har det godt sammen med andre · har tilegnet sig gode sociale spilleregler · er harmonisk · kan samarbejde · kan fordybe sig og gøre en aktivitet færdig fra start til slut · tager begyndende ansvar for sig selv og egne handlinger

Social udvikling

Mål:

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

Indhold:

Det vil vi gøre ved at:

Evaluering/dokumentation:

Målene er nået når barnet:

at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer	· vi er bevidste omkring egen status som rollemødder · vi skaber små fællesskaber for at styrke indbyrdes relationer · vi støtter barnet i legen – både den voksenstyrede og den frie leg · vi støtter børnene i konflikthåndtering og giver dem redskaber til selv at kunne løse den · lære barnet at vise omsorg for andre · lære barnet at mærke efter egne grænser barn/barn - og at den voksne er tydelig i sine grænser - barn/voksen · vi er nærværende og anerkendende og møder barnet, hvor det er følelsesmæssigt · sætte ord på barnets følelsesmæssige tilstand · vi viser forståelse for barnets udsagn og fortællinger · vi støtter barnet i egne holdninger og meninger · vi lærer barnet at vise respekt overfor andre · barnet lærer at lytte til andre og at vente på tur · vi viser omsorg overfor barnet og giver trøst	· føler sig som en del af det forpligtende fællesskab · har en begyndende kompetence til selv at løse konflikter · er behjælpelig og drager omsorg for andre · viser respekt for egne og andres ting · har selvtilid · føler selvværd · har det godt med andre barn/barn – barn/voksen · sætter ord på egen følelsesmæssige tilstand · viser respekt for andre · er tillidsfuldt og opsøgende · tydeliggør egne grænser og lytter til andres · kan lytte til andre og vente på tur · har opnået gode sociale spilleregler
fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.	· hjælpe barnet med at se andres styrker og succeser · være hjælpsomme · lade barnet være i centrum til fx samling samtidig med at barnet føler sig set og hørt af de andre · den voksne legaliserer forskelligheder · børnene får selv- og medstemmelse · børnene bliver mødt, hørt og set · barnet lærer at give plads til andre · tilrettelægge det fysiske læringsmiljø så alle børn udvikles og trives i dem · behandle alle børn forskelligt for at behandle dem ens · holde bordskik og vente på hinanden	· kan se og give udtryk for det positive i andre · er hjælpsomt · tør at være i centrum samt sige noget · føler sig mødt, set og hørt · accepterer forskelligheder · giver plads til andre · trives i læringsmiljøerne · accepterer at alle børns behov ikke er ens og se forskelligheder som en styrke · barnet benytter sig af valgmuligheder

Kommunikation og sprog

Mål:

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

Indhold:

Det vil vi gøre ved at:

Evaluering/dokumentation:

Målene er nået når barnet:

at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden	· vi sætter ord på barnets handlinger, samt hjælpe med at aflæse de andre børn · vi snakker til og med børnene, og viser interesse for deres verden - vi skal være gode sproglige rollemodeller · vi guider og støtter samspillet børn imellem og sætter ord på børnenes intentioner overfor hinanden · vi sætter ord på følelser og hjælper hermed barnet med at forstå og udtrykke egne og forstå andres følelser · vi er fysisk og psykisk nærværende i det sproglige samspil med børnene	· udviser god trivsel, samt interesse for hinanden og for omverdenen · bruger sproget i konflikthåndtering og kan sætte ord på egne følelser og behov · begynder at sætte ord på egne følelser, og har en begyndende forståelse for andres følelser
at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber	· vi er fysisk og psykisk nærværende i det sproglige samspil med børnene. (benævner ting så konkret som muligt - f.eks: 'vil du have spegepølse-maden eller leverpostejsmaden' istedet for 'vil du have den eller den') · arbejde i mindre grupper, hvilket skaber nærvær og mere taletid til det enkelte barn · bestrebe os på at inddrage barnets egne ønsker og holdninger · introducere barnet for tidlig literacy - som er børns interageren med skriftsprog inden de begynder at læse og skrive - fx både skriftsprog og billede på legetøjskasser, samt dialogisk læsning · give barnet en nysgerrighed i forhold til nye tiltag og ideer · vi med lovkrav sprogvurderer barnet når det fylder 3 og 5 år · vi benytter Tras ved behov · ved behov benytter vi det tværprofessionelle samarbejde i samråd med forældre	· har et alderssvarende sprog · viser en udvikling ud fra dets sproglige forudsætninger/egne kompetencer · leger med sproget, digter og fortæller historier, samt oplevelser fra hverdagen · kommunikerer med hinanden og de voksne, og sprogliggør tanker og behov · viser begyndende skriftsproglig forståelse · med sproglige udfordringer profiterer af den øgede indsats · viser nysgerrighed for de igangsatte tiltag og ideer

Krop, sanser og bevægelse

Mål: Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:	Indhold: Det vil vi gøre ved at:	Evaluering/dokumentation: Målene er nået når barnet:
at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på	<i>barnet har mulighed for bruge sin krop til aktiviteter så som:</i> · rytmik · cykle - gyngende - klatre - kravle - løbe - grave - feje - trille - dreje hovedet i alle retninger - hoppe - kolbøtter · have ture ud af huset - ugentlige løbe- og gåture · danse til musik · alle former for leg ved eks. barn/barn - barn/voksen - ude/inde · barnet klipper - tegner - syer - laver perler - sanselege · give massage - fodbad - sansegyngende - hængekøje - afslapning Derudover er vi er den gode rollemodel i hverdagen	· viser glæde ved at bruge kroppen · er aktivt - nysgerrigt og undersøgende og tilegner sig viden · er bevidst om egne grænser og tør at udfordre egen kunnen · kan finde ro i kroppen · finder tryghed i barn/barn og barn/voksen relation
at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse	· barnet bliver fortrolig med sin krop gennem dialog og ved at sætte navn på kropsdele og deres funktioner · snakke om forskelligheder, svage og stærke sider, ved at undersøge: Hvem er jeg?- Hvad kan du? - Kan jeg mon også det? · sætte ord på følelser (glad - vred - sur - ked af det) og lære at mærke efter · barnet tilegner sig viden om betydningen af en sund krop herunder at lære barnet om hygiejnens vigtighed: hyppig og korrekt håndvask - pudse næse - hårpleje · gøre barnet bevidst om, at sund og alsidig kost giver en sund krop og et godt helbred · at snakke sunde og usunde kostvaner · benytte motoriske screeninger og handleplaner i samråd med forældre · gøre brug af det tværprofessionelle samarbejde (fysioterapeut - ergoterapeut - motorikvejleder) · udlevere Dybbøl/Sundeveds motorikfolder til forældrene ved institutionsstart	· er motorisk alderssvarende · har tilegnet sig en viden om kroppen · kan navne på kropsdele · respekterer andres udseende og forskellighed · ikke bliver drillet · ikke driller andre · uopfordret vasker hænder (bevidst om håndvask) · kan skelne mellem sund og usund kost · er sundt - rask og aktivt · har fået løst sansemotoriske udfordringer · er bevidst om at jeg er god, som den jeg er

Natur, udeliv og science

Mål:

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:

Indhold:

Det vil vi gøre ved at:

Evaluering/dokumentation:

Målene er nået når barnet:

at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling	· tage på ture i skov, ved strand og skanserne, samle sten, kogler, små dyr o.lign. · vi viser, at vi er glade for naturen, viser respekt for den og behandler dyr og planter med respekt · samle ting i naturen og snakke om disse · være ude i al slags vejr · give barnet en forståelse for følgerne af affald i naturen · gøre barnet bevidst omkring brugen af naturens ressourcer fx ved at spare på sæbe, vand og papir ved håndvask - udnytte kreative materialer · støtte op omkring og arbejde med de pålagte temaer fx ren uge og rent vand · arbejde med genbrugsmaterialer fx toiletruller, æggebakker, mælkekartoner o.l. · gøre barnet bevidst omkring årets gang - dage, måneder og årstider · sætte udendørslege igang · lade barnet få mulighed for at lege med sand, vand, grene, sten og hvad de ellers finder udenfor · have skovle, spande og lignende til rådighed	· viser glæde ved at komme ud i al slags vejr · samler ting fra naturen og viser respekt for dette · viser interesse for dyr og planter · har en begyndende viden omkring affaldsbrydning og forurening i naturen · spare på naturens ressourcer · har begyndende kendskab til årets gang i naturen · deltager aktivt i planlagte aktiviteter · er motiveret · bruger sin fantasi, er nysgerrig og eksperimenterende
at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed	· fortælle om de forskellige årstider · barnet har mulighed for at opleve al slags vejr, blæst, regn, sne, sol, hagl, tåge, torden osv. · give barnet mulighed for at eksperimentere med matematisk opmærksomhed fx ved at give dem en fornemmelse for tal, størrelse, måleforhold o.l. i bl.a. madlavning, forskellige spil · give barnet et begyndende kendskab til forskellige teknologiske redskaber fx en digital køkkenvægt, lytte til musik, tager billeder, indhente oplysninger og høre dyrelyde mm på lpad · søge information om igangværende emner via lpad og computer	· har en begyndende forståelse for måden årstiderne skifter på · får en forståelse og respekt for vejrfænomener · viser interesse for at eksperimentere med matematisk opmærksomhed og viser en begyndende forståelse for dette · forholder sig undrende og stiller spørgsmål til emnerne · viser interesse i teknologiske redskaber

Kultur, æstetik og fællesskab

Mål: Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte:	Indhold: Det vil vi gøre ved at:	Evaluering/dokumentation: Målene er nået når barnet:
at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier	· fastholde traditioner så længe de har en betydning såsom; vores årlige tur til Frøslev, høst- og julegudstjeneste, fastelavnsklip sammen med bedsteforældre, juleklip for børnenes forældre/søsken · ved at være nysgerrige på andre kulturer og traditioner · ved at danne fællesskaber hvor vi skaber forståelse for egne og andres kulturelle baggrund og traditioner	· har kendskab til de danske traditioner og hvor traditionen stammer fra · udviser interesse for andre kulturer
at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier	· deltage i kulturelle arrangementer og tilbud i vores nærområde · introducere børnene for forskellige kunstarter. f.eks. scenekunst, maleri, sang/musik og litteratur · barnet præsenteres for at læse bøger · vi går på biblioteket og låner bøger · give barnet rum og mulighed for at være kreativt skabende og eksperimenterende i sit æstetiske udtryk. f.eks. gennem maleri, teater, rolleleg og sang - stille forskellige materialer til rådighed f.eks. papir, farver, ler, træ, ugeblade, sakse på stuen eller udenfor og vise barnet hvordan materialerne bruges og hjælpes igang - give barnet mulighed for at eksperimentere med forskellige former for IT, fx ved hjælp af vores dimsekasse (en kasse med forskellige elektroniske anordninger/devices med optagefunktioner)	· glædes, deltager og viser interesse for de kulturelle oplevelser · skaber egne kulturelle udtryk · benytter de forskellige materialer der bliver stillet til rådighed · viser interesse for IT